

**Rezultati analize prikupljenih podataka
banaka za dio QIS-a koji se odnosi na nove
regulatorne zahtjeve iz Stuba 2 u segmentu
upravljanja rizicima i ICAAP-u**

Sarajevo, avgust/kolovoz 2017. godine

SADRŽAJ:

1. LISTA SKRAĆENICA	2
2. UVOD	3
3. POLAZNE OSNOVE ZA PROVOĐENJE QIS-A U SEGMENTU UPRAVLJANJA RIZICIMA I ICAAP-u.....	4
4. REGULATORNI ZAHTJEVI U UPRAVLJANJU RIZICIMA I ICAAP-u U BANKAMA .	5
5. KVALITATIVNI ZAHTJEVI – ANALIZA ODGOVORA IZ UPITNIKA (PRILOG 8).....	6
6. ANALIZA DOSTAVLJENIH IZVJEŠTAJA O PRIMJENI ICAAP-a (PRILOG 9.).....	18
7. ZAKLJUČAK	33

1. LISTA SKRAĆENICA

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske
Agencija	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine
ALM	Upravljanje aktivom i pasivom
Bazel III	Međunarodni sporazum o mjerenju kapitala i standardima kapitala
BCBS	Bazelski komitet za superviziju banaka
BiH	Bosna i Hercegovina
BRRD	Direktiva 2014/59/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 15. maja 2014. godine o uspostavi okvira za oporavak i sanaciju kreditnih institucija i investicijskih društava te o izmjeni Direktive Vijeća 82/891/EEZ i direktiva 2001/24/EZ, 2002/47/EZ, 2004/25/EZ, 2005/56/EZ, 2007/36/EZ, 2011/35/EU, 2012/30/EU i 2013/36/EU te uredbi (EU) br. 1093/2010 i (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine
CCF	Faktor kreditne konverzije
COREP	Jedinstveni okvir za regulatorno izvještavanje na nivou EU
CRD IV	Direktiva 2013/36/EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i o bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima, izmjena i dopuna Direktive 2002/87, te stavljanju van snage direktive 2006/48/EZ i 2006/49/EZ
CRO	Neovisna osoba na višem rukovodnom nivou sa isključivim odgovornostima za upravljanje rizicima u banci
CRR	Uredba (EU) br. 575/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2013. godine o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012
EAD	Izloženost pri neizvršenju obaveza
EBA	Evropski bankarski autoritet
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
ICAAP	Proces interne procjene adekvatnosti kapitala
ILAAP	Proces interne procjene adekvatnosti likvidnosti
IRB	Model zasnovan na internom rejtingu
KM	Konvertibilna marka
LGD	Gubitak u slučaju neplaćanja
PD	Vjerovatnoća sticanja statusa neizmirenja obaveza
QIS	Kvantitativna studija uticaja
RS	Republika Srpska
SIK	Sistem internih kontrola
SREP	Proces supervizorske provjere i ocjene
UBBiH	Udruženje banaka Bosne i Hercegovine
VaR	Vrijednost pod rizikom
ZoB	Zakon o bankama

2. UVOD

U okviru aktivnosti na implementaciji Strategije Agencije u postupku usklađivanja sa EU regulatornim okvirom u segmentu Stuba 2, odnosno usklađivanja podzakonskih akata Agencije sa novim Zakonom o bankama („Službene novine FBiH“ broj 27/17) pripremljeni su nacrti Odluke o upravljanju rizicima u bankama (u daljem tekstu: Odluka o UR) i Odluke o procesu interne procjene adekvatnosti kapitala u bankama (u daljnjem tekstu: Odluka o ICAAP-u). Primarni referentni izvori koji su korišteni za sačinjavanje nacrtu predmetnih Odluka su, prije svega, relevantne odredbe iz EU pravnog okvira za poslovanje i nadzor kreditnih institucija, kojeg čine relevantne odredbe CRD-a IV, posebno u dijelu koji propisuje tehničke kriterije koji se odnose na organizaciju i tretman rizika, CRR-a, BRRD-a, zatim relevantni EBA-ine dokumenti, a prije svih EBA-ine Smjernice za interno upravljanje¹, BCBS Principi za jačanje korporativnog upravljanja² i drugi relevantni BCBS dokumenti za upravljanje pojedinačnim rizicima (Načela za dobro upravljanje i nadzor nad likvidnosnim rizikom, Dobre prakse za procjenu kreditnog rizika i vrednovanje kredita, Načela za upravljanje kreditnim rizikom, Dobre prakse za upravljanje i nadzor nad operativnim rizikom, Usklađenost i funkcija praćenja usklađenosti u bankama, Načela dobrih praksi testiranja otpornosti na stres i supervizije, odnosno CEBS/EBA Smjernice za stres testiranje, Smjernice o primjeni ključnih principa za efektivnu bankarsku superviziju, Funkcija interne revizije u bankama, Osnovni elementi procesa ispravnog planiranja kapitala, CEBS-ove smjernice za primjenu SREP okvira) i dr., a konsultovan je i regulatorni okvir iz okruženja, odnosno smjernice drugih regulatora u smislu primjene dobrih supervizorskih praksi.

U skladu sa operativnim planovima na implementaciji Strategije Agencije u postupku usklađivanja sa EU regulatornim okvirom u segmentu Stuba 2, proveden je postupak interne rasprave unutar Agencije i javne rasprave sa bankarskim sektorom putem UBBiH po nacrtima Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u, čiji je sastavni dio Izvještaj o primjeni ICAAP-a, te su uvaženi prijedlozi, sugestije i komentari i uvršteni u obimu i na način koji je ocijenjen primjerenim. Nacrti predmetnih Odluka su u postupku javne rasprave objavljeni na web stranici Agencije, u julu 2015. godine u okviru rubrike „Propisi u pripremi“, kao i nacrti ostale dvije odluke iz segmenta Stuba 2, koje su takođe pripremljene u okviru aktivnosti Projektnog tima na implementaciji prethodno navedene Strategije Agencije. Navedene aktivnosti su podrazumijevale i harmonizaciju sa ABRS-om, što je uključivalo zajednički rad i usaglašavanje koje se odvijalo u skladu sa načinom, sadržajem i dinamikom usklađivanja koje se utvrđivalo na nivou koordinacije projektnih timova entitetskih agencija za bankarstvo. U tom procesu, obzirom da se radilo na istoj polaznoj osnovi nisu bile prisutne suštinske razlike u sadržaju regulatornih zahtjeva. U toku su aktivnosti na harmoniziranju kompletnog podzakonskog okvira u procesu usklađivanja sa novim zakonskim okvirom za poslovanje i nadzor banaka u FBiH i RS-u.

Kako bi se sagledao mogući uticaj uvođenja novih regulatornih zahtjeva u segmentu upravljanja rizicima i ICAAP-u predviđenih nacrtom predmetnih Odluka, a u skladu sa Planom aktivnosti Agencije na pripremama za uvođenje Bazela III za 2017. godinu, pristupilo se provođenju QIS-a za regulatorne zahtjeve iz Stuba 2, a u okviru toga dio koji se odnosi na Upravljanje rizicima i ICAAP.

¹ iz septembra 2011. godine, a u postupku je usvajanje novih Smjernica

² iz oktobra 2010. godine, odnosno njihova revidirana verzija iz septembra 2015. godine

3. POLAZNE OSNOVE ZA PROVOĐENJE QIS-A U SEGMENTU UPRAVLJANJA RIZICIMA I ICAAP-u

Sa ciljem sagledavanja uticaja uvođenja novih regulatornih zahtjeva u segmentu upravljanja rizicima i ICAAP-u, kao i što bolje pripremljenosti banaka za ispunjavanje tih zahtjeva, u okviru aktivnosti na provođenju QIS-a pripremljen je i bankama dostavljen na daljnje postupanje sljedeći materijal, uz popratni akt Agencije broj 10-2201/17 od 29.05.2017. godine:

1. Upitnik uz dio QIS-a koji se odnosi na nove regulatorne zahtjeve u segmentu upravljanja rizicima i ICAAP-u (Prilog 8.);
2. Izvještaj o primjeni ICAAP-a za potrebe QIS-a sa pripadajućim obrazloženjima (Prilog 9.).

Od banaka je zatraženo da dostave Izvještaj o primjeni ICAAP-a na finansijski datum 31.12.2016. godine, sa podacima iskazanim u hiljadama KM. Popunjene podatke banke su trebale dostaviti Agenciji najkasnije do 09.06.2017. godine. Međutim, zbog činjenice da nisu bile u mogućnosti blagovremeno odgovoriti zahtjevima Agencije i dostaviti podatke u naprijed navedenom roku, banke su se putem UBBiH obratile Agenciji aktom broj I-73/17 od 02.06.2017. godine, kojim su tražile prolongiranje roka za dostavu podataka do 31.07.2017. godine.

Imajući u vidu već preuzete obaveze i rokove Agencije prema Međunarodnom monetarnom fondu i Svjetskoj banci, kao i rokove usklađivanja sa odredbama novog ZoB-a, Agencija nije bila u mogućnosti odobriti prolongaciju roka koji je predložen, te je aktom broj 10-2337/17 od 06.06.2017. godine produžila rok za dostavu traženih podataka najkasnije do 06.07.2017. godine.

U fazi prikupljanja podataka, samo je jedna sistemski značajna banka kasnila u dostavi traženih podataka. Kod ostalih banaka, koje su u datom roku dostavile tražene podatke za potrebe QIS-a, uočeno je da su u pojedinim segmentima dostavljeni podaci nekompletni, te su dodatno korigovani u skladu sa zahtjevima i pojašnjenjima koja su proizašla iz konstatovanih nepotpunosti. Takođe, tokom popunjavanja podataka banke su se obraćale Agenciji nizom upita, od kojih su se najbrojniji odnosili na popunu Izvještaja o primjeni ICAAP-a, odnosno tumačenja već datih uputa za popunu pojedinih pozicija, na koje je Agencija blagovremeno dostavljala odgovore, odnosno pojašnjenja. Dostava konačnih podataka kompletirana je 10.07.2017. godine, kada su se stvorili preduslovi za unos i obradu podataka banka, odnosno njihovo sumiranje i sačinjavanje zbirnog pregleda i izvještaja na nivou bankarskog sistema u FBiH, kao polaznih osnova za provođenje analize iz kvantitativnog i kvalitativnog dijela.

Obzirom da je raspoloživo vrijeme za obradu, analizu i sistematiziranje rezultata QIS-a bilo izuzetno kratko, kao i da kvalitet dostavljenih podataka banaka nije bio adekvatan, objektivno postoje rezerve u pogledu tačnosti i pouzdanosti popunjenih podataka od strane banaka kao i usklađenosti sa odredbama nacrta Odluke o UR i Odluke o ICCAP-u u svrhe provođenja QIS-a.

Za potrebe ove Analize, u pripadajućim dijelovima koji se odnose na regulatorne zahtjeve (Poglavlje 4.) i na uticaj novih regulatornih zahtjeva (Poglavlja 5. i 6.), korištena je podjela

banaka u FBiH, u skladu sa kriterijima iz uspostavljene Metodologije za utvrđivanje liste sistemski važnih banaka³, na:

- sistemski značajne banke (7 banaka), i
- ostale banke (8 banaka).

4. REGULATORNI ZAHTJEVI U UPRAVLJANJU RIZICIMA I ICAAP-u U BANKAMA

Postojeći regulatorni okvir za poslovanje i nadzor banaka u segmentu upravljanja rizicima je zasnovan na pojedinačnim odlukama o upravljanju pojedinim rizicima (kreditni rizik, rizik likvidnosti, devizni rizik, operativni rizik i dr.), kojim su propisani minimalni standardi za upravljanje tim rizicima, a odnose se na kvantitativne i kvalitativne zahtjeve koje je banka dužna primijeniti u upravljanju pojedinačnim rizicima. Pri tome, isti nisu sistematizovani u vidu sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima i integralnog sagledavanja sveukupnog profila rizika banke, te njegovom sučeljavanju sa raspoloživim kapitalom koji treba da podrži utvrđeni profil rizičnosti banke, a pojedini rizici kojima su ili bi mogle biti izložene banke u poslovanju nisu ni bili pokriveni regulatornim zahtjevima.

Nacrtom Odluke o UR uvodi se integrirani pristup u pogledu sistema upravljanja rizicima, kao dijela sveukupnog sistema internog upravljanja bankom u smislu zahtjeva iz CRD IV koji se odnose na organizaciju i tretman rizika. Stoga su u nacrtu Odluke o UR sadržani propisani minimalni zahtjevi koje banka treba primijeniti u upravljanju rizicima, a koji uključuju: opšta pravila u uspostavi i primjeni sistema upravljanja rizicima u banci i posebna pravila u upravljanju pojedinačnim kategorijama rizika.

Odredbе Odluke o UR povezane su sa odredbama Odluke o ICAAP-u, kojom se uvode zahtjevi koje je banka dužna primijeniti u ICAAP-u, a koji čine povezanu cjelinu sa zahtjevima koje je banka dužna primijeniti u procesu upravljanja rizicima, što čini sastavni dio zdravog korporativnog upravljanja u bankama. Sastavni dio nacrta predmetne Odluke čini Izvještaj o primjeni ICAAP-a, čija će finalna verzija biti sačinjena nakon provođenja QIS-a, a planirano je da se sačini i poseban provedbeni akt – uputstvo, kojim će se detaljnije propisati način sačinjavanja Izvještaja o primjeni ICAAP-a, kojeg će banke biti dužne sačinjavati i dostavljati Agenciji do 30.04. tekuće godine za prethodnu godinu. Polazeći od prethodno navedenog, cilj primjene Odluke o ICAAP-u je uspostavljanje osnovnih odrednica postupka internog procjenjivanja kapitala banke, te način i rokovi izvještavanja Agencije o kapitalu banke koji je rezultat ICAAP-a.

Dosadašnjim regulatornim okvirom nisu bili propisani ovi zahtjevi, obzirom da su važećom Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti („Službene novine FBiH“ broj 46/14) propisani minimalni standardi kapitala i minimalni standardi za kreiranje i provođenje programa za upravljanje kapitalom, koje je banka dužna da osigura, kontinuirano održava i provodi, kao i dodatne mjere zaštite kapitala, koji se jedinstveno primijenjuju na sve banke u pogledu minimalnog iznosa dioničkog kapitala u novcu, iznosa neto kapitala, stope adekvatnosti kapitala i stope finansijske poluge u skladu sa zakonskim odredbama i odredbama ove Odluke i koji u osnovi predstavljaju minimalne standarde za pristup i posredovanje na finansijskom tržištu, odnosno standarde koji pružaju punu sposobnost

³ po osnovu Memoranduma o uspostavljanju Metodologije za utvrđivanje liste sistemski važnih banaka u BiH, koji je potpisan od strane CBBiH i entitetskih agencija za bankarstvo, te akta CBBiH br.116-03-7-1370-1/17 od 31.05.2017. godine

za apsorpiranje mogućih gubitaka kojima je, pri obavljanju svojih aktivnosti, banka izložena. Planirano je da pomenuta Odluka u procesu usaglašavanja sa ZoB-om bude zamijenjena sa novim podzakonskim propisom, čiji osnov predstavlja nacrt Odluke o izračunavanju kapitala banaka, kojom je propisan izračun kapitalnih zahtjeva za pokriće kreditnog, operativnog i tržišnog rizika (rizici iz Stuba 1).

Za razliku od ovog pristupa, izračun ICAAP-a baziran je na individualnom profilu banke, saglasno kojem banka utvrđuje za nju značajne rizike i primijenjuje vlastite procjene u utvrđivanju kapitala koji je rezultat ICAAP-a, a koji je predmet supervizorskog dijaloga sa bankama, odnosno supervizorske ocjene i pregleda u okviru SREP-a. Regulatorni zahtjevi u pogledu ICAAP-a predstavljaju dio zahtjeva iz Stuba 2.

Obzirom da se radi o primjeni novog supervizorskog procesa, odnosno novim regulatornim zahtjevima koje trebaju primijeniti banke u roku koji bude utvrđen za primjenu novog podzakonskog okvira u procesu usklađivanja sa ZoB-om, Agencija je u proteklom periodu ostvarila konstruktivan stručni dijalog sa bankarskim sektorom putem UBBiH, tokom i nakon javne rasprave, te je ostavljeno dovoljno vremena bankama da planiraju i provedu potrebne pripreme aktivnosti za primjenu zahtjeva iz Stuba 2. U tu svrhu je planiran i proveden i ovaj QIS u dijelu upravljanja rizicima i ICAAP-om.

Cilj primjene nacrta Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u je uspostava sveobuhvatnog, adekvatnog i efikasnog sistema upravljanja rizicima u banci, čijom će se dosljednom provedbom osigurati pretpostavke za kontinuiranu procjenu i održavanje adekvatnog iznosa, strukture i raspodjele kapitala banke, koji je rezultat procesa procjene adekvatnosti kapitala koji je rezultat ICAAP-a za pokriće vrste i nivoa rizika kojima je banka izložena ili kojima bi mogla biti izložena u svom poslovanju. Za pravilan i sveobuhvatan pristup banaka potrebno je razumijevanje zahtjeva propisanih u pogledu izračuna kapitalnih zahtjeva za kreditni, operativni i tržišni rizik, te dodatne zaštitne mjere u pogledu očuvanja adekvatne kapitaliziranosti banaka sadržanih u odredbama nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka, posebno imajući u vidu postupak usporedbe regulatornog kapitala i internih kapitalnih zahtjeva kao rezultata uspostavljenog ICAAP-a. Navedeno je posebno važno ako se ima u vidu činjenica da je nacrtom Odluke o ICAAP-u uvedeno izvještavanje o primjeni ICAAP-a, na osnovu izvještajnog obrasca koji je sastavni dio predmetne Odluke i kojeg su banke dužne kao godišnji izvještaj dostavljati Agenciji. Dakle, u segmentu upravljanja kapitalom banke će, pored standardiziranog okvira COREP izvještajnih formi, biti u obavezi sačinjavati i dostavljati Agenciji Izvještaj o primjeni ICAAP-a, koji nije dio COREP okvira.

5. KVALITATIVNI ZAHTJEVI – ANALIZA ODGOVORA IZ UPITNIKA (PRILOG 8)

Sastavni dio materijala koji je dostavljen bankama u svhu provođenja QIS-a bio je i Upitnik (Prilog 8), koji se odnosi na nove regulatorne zahtjeve u segmentu upravljanja rizicima i ICAAP-u, sa ukupno 22 pitanja kvalitativne prirode, od kojih su tri pitanja bila klasičnog zatvorenog tipa, a za koja su vezana četiri dodatna pitanja na koja su trebale odgovarati banke koje su na prethodna tri zatvorena pitanja odgovorile potvrdno, što čini 32% ukupnog broja pitanja, dok je najveći broj pitanja, njih 15 ili 68% bio otvorenog tipa, u kojima su banke trebale opisati pojedine segmente u procesu upravljanja rizicima i ICAAP-u.

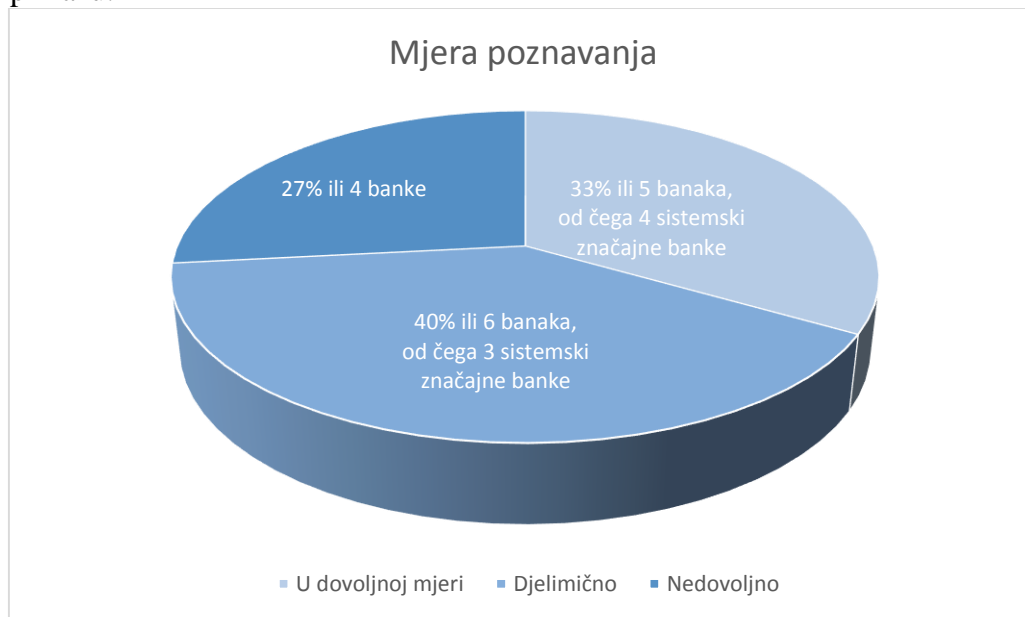
Sadržaj pitanja zasnivao se na ključnim aspektima kvalitativnih zahtjeva predviđenih nacrtima Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u, a čiji odgovori predstavljaju dodatni izvor za analizu

izračunatih kvantitativnih pokazatelja banaka u predmetnom Izvještaju o primjeni ICAAP-a (Prilog 9.).

Na osnovu pojedinačnih odgovora banaka i dodatno dostavljenih informacija sačinjen je sumarni pregled odgovora na nivou bankarskog sistema u FBiH, čijom analizom je moguće sistematizirati sljedeće ključne zaključke po pojedinim segmentima:

- a) *Nivo poznavanja novog koncepta i sadržaja regulatornih zahtjeva iz nacrtu Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u (pitanja od 1. do 7.)*

Ocjena banaka o nivou poznavanja novog regulatornog okvira EU u segmentima koje predstavljaju sadržaj nacrtu Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u (pitanje 1.) daje se u sljedećem prikazu:

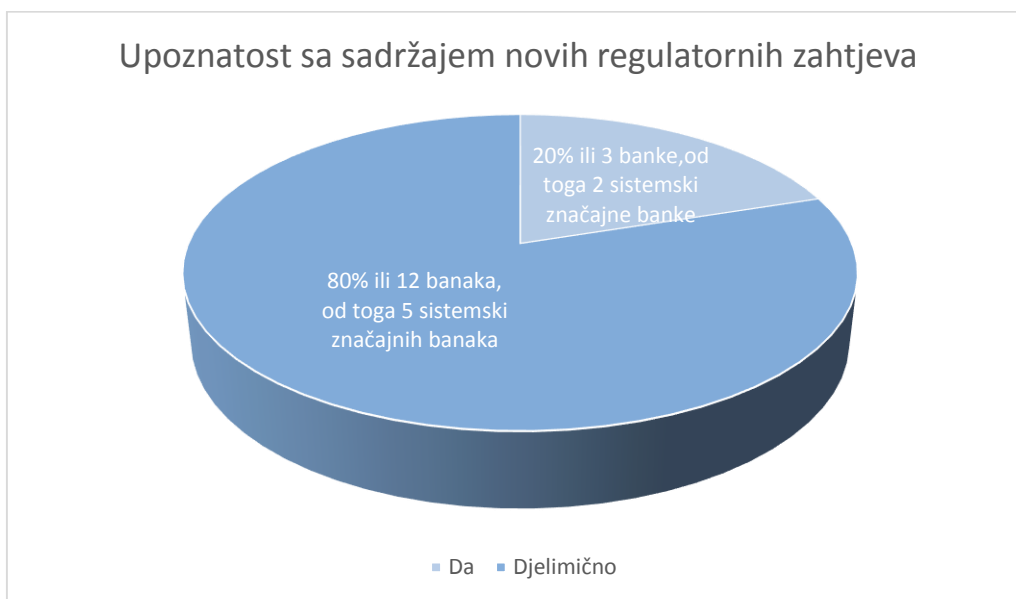
Od ukupno 11 banaka koje su odgovorile da su u potpunosti, u dovoljnoj mjeri ili djelimično upoznate sa novim EU regulatornim okvirom, najčešće navedene očekivane poteškoće, nejasnoće ili dileme u primjeni novih regulatornih zahtjeva (pitanje 2.) su:

- prilagodba izračuna internih kapitalnih zahtjeva prema grupnim metodologijama za potrebe regulatornog izvještavanja (banke članice međunarodnih bankarskih grupa);
- relativno kratak period za implementaciju, s obzirom na obezbjeđenje potrebnih tehničkih resursa u smislu IT podrške i kadrovskih pretpostavki;
- paralelna primjena starih i novih regulatornih zahtjeva i prilagodba procedura i procesa uspostavljenih prema grupnim metodologijama propisanim regulatornim zahtjevima;
- nedostatak kvalitetne informatičke podrške ovom segmentu regulatornih zahtjeva;
- potreba donošenja jasnih uputstava za primjenu ICAAP-a i izvještavanje;
- adekvatan nivo stručnih i praktičnih znanja, kako bi se osigurale adekvatne organizacione, tehničke i stručne pretpostavke za implementaciju regulatornih standarda u ovim područjima;
- specifičnost lokalnog tržišta i obezbjeđenje kompletne informatičke, odnosno tehničke dostupnosti detaljnih informacija i podataka za izvještavanje;

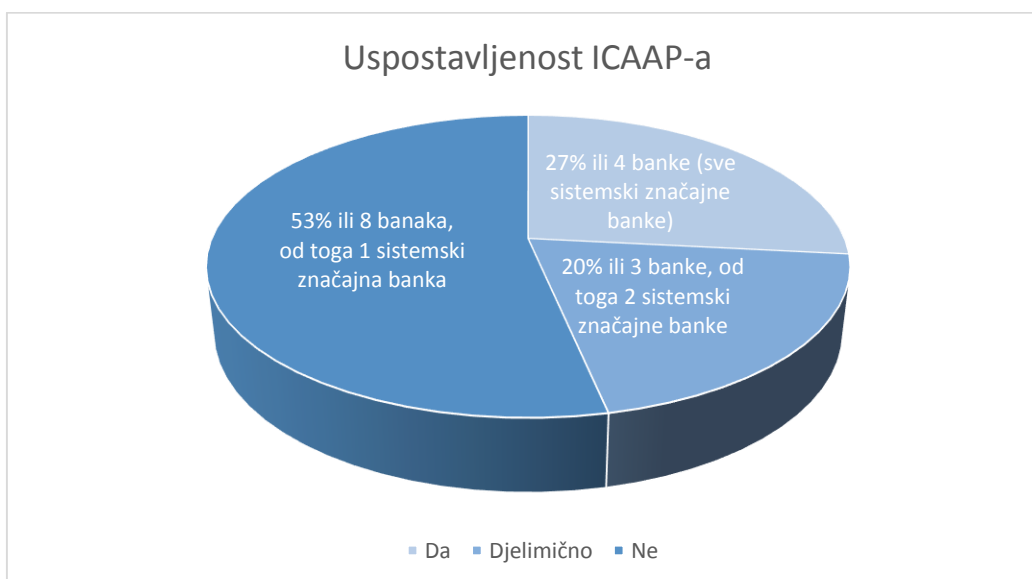
- nedostatak adekvatne sistemske podrške, te stručnih tehničkih znanja vezano za uspostavu procesa stres testiranja za sve materijalno značajne rizike i uključivanje rezultata stres testiranja u cjelokupni ICAAP;
- potrebna detaljnija objašnjenja i primjeri za izračun kapitalnih zahtjeva prema regulatornom kapitalu i internih kapitalnih zahtjeva.

Pri tome, tri banke nisu navele, odnosno specificirale segmente u kojim očekuju poteškoće, nejasnoće ili dileme u vezi sa primjenom novih regulatornih zahtjeva.

Pregled odgovora banaka na pitanje da li su nadležni organizacioni dijelovi banke upoznati sa sadržajem regulatornih zahtjeva iz nacrta Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u i da li su pokrenute pripremne aktivnosti u svrhu primjene istih (pitanje 3.) daje se u sljedećem prikazu:

Na pitanje da li su uspostavile procese za kontinuiranu procjenu i održavanje iznosa, vrste i raspodjele kapitala koji je rezultat ICAAP-a i koji je adekvatan za pokriće rizika kojima je ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju (pitanje 4.), banke su odgovorile na sljedeći način:

Uspostavljene procese za kontinuiranu procjenu i održavanje iznosa, vrste i raspodjele kapitala koji je rezultat ICAAP-a i koji je adekvatan za pokriće rizika kojima je ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju imaju banke u FBiH koje su članice međunarodnih bankarskih grupa i koje primjenjuju grupne metodologije, koje su takođe preuzele interne akte za upravljanje rizicima i ICAAP-om u skladu sa grupnim standardima, pri čemu se iz odgovora banaka uočava da su neke banke samo preuzele iste, a neke su ih prilagođavale uslovima na tržištu u BiH. Te banke navode da navedene procese primjenjuju od 2013., odnosno 2014. godine za potrebe izvještavanja na nivou grupe. Na osnovu analize detaljnih odgovora banaka, odnosno dostavljenog pregleda internih akata vidljivo je da većina tih banaka je navedene procese uredila strateškim i operativnim aktima. Jedna od sistemski značajnih banaka je navela da se ICAAP, koji uvažava rizični profil banke, provodi centralizirano od strane matične banke, a da banka u FBiH radi procjenu kapitala prema postojećim regulatornim zahtjevima, što znači da samo vrši izračun regulatornog kapitala, tako da ova banka u suštini i ne provodi ICAAP, a što je potvrđeno i analizom dostavljenog Izvještaja o primjeni ICAAP-a (Prilog 9.).

Najčešći odgovori banaka su da je organizacijski, primjena navedenih procesa u nadležnosti organizacionog dijela banke zaduženog za upravljanje rizicima i/ili za finansije, uz koordinaciju sa ostalim organizacijskim dijelovima od kojih se pribavljaju potrebni podaci o raspoloživim finansijskim sredstvima i o internoj procjeni iznosa po pojedinim rizicima, odnosno organizacijskim dijelovima banke koji su uključeni u ove procese. Iz odgovora nekih banaka može se zaključiti da se ICAAP tretira kao dio sveukupnog procesa upravljanja kapitalom banke, što uključuje i određivanje strategije, odnosno mjera za održavanje adekvatnog nivoa i strukture kapitala banke.

Banke koje su uspostavile ICAAP, u segmentu izvještavanja su navele da uglavnom na kvartalnoj osnovi izvještavaju organe banke i/ili specijalizirane komitete/tijela o procjeni adekvatnosti kapitala potrebnog za pokriće rizika, putem izvještaja o kontroli rizika, o kapacitetu za podnošenje rizika, o apetitu za rizik, o implementaciji budžeta – prognoza (forecast) i dr. Samo jedna banka se eksplicitno izjasnila da nije bilo potrebe za poduzimanjem mjera na osnovu internih izvještaja, dok se ostale banke nisu uopšte izjasnile o istom. Dodatno, jedna banka koja je djelimično uspostavila ICAAP proces, navela je da je poduzimala mjere na osnovu internih izvještaja. Takođe, banke koje su uspostavile ICAAP su navele pojedinačno za koje rizike je izdvojeno više kapitala u odnosu na regulatorne zahtjeve, osim jedne banke koja nije adekvatno odgovorila, obzirom da nije kvantificirala kapitalne zahtjeve za ključne rizike. Dvije banke su utvrdile dodatne interne kapitalne zahtjeve za kreditni rizik, od kojih je jedna banka navela da je isto utvrđeno na osnovu rezultata stres testiranja, dvije banke za tržišni rizik, jedna za rizik koncentracije, kojeg je tretirala kao zaseban rizik i jedna banka za rizik profitabilnosti. Dodatno, jedna banka koja se izjasnila da je djelimično uspostavila ICAAP, utvrdila je dodatne interne kapitalne zahtjeve za tržišni rizik.

b) Uspostavljanje i primjena elemenata sistema internog upravljanja (interni akti za upravljanje rizicima, organizaciona struktura, proces i procedure za upravljanje rizicima, identificiranje rizika, mjerenje, odnosno procjenjivanje rizika, ovladavanje rizicima, praćenje, kontrola i izvještavanje o rizicima, informacioni sistem kao podrška izvještavanju o rizicima, rizici koji proizilaze iz novih proizvoda, usluga ili sistema, kontrolne funkcije u procesu upravljanja rizicima, usklađenost politike i prakse naknada sa preuzetim rizicima) – pitanja od 8. do 16.

U okviru ove grupe pitanja banke su detaljno opisale odrednice strategija za preuzimanje i upravljanje rizicima, te se analizom istih može uočiti da su banke na različite načine definisale

ključne odrednice istih. Tako npr. neke banke kroz strateške dokumente definišu prihvatljivi nivo rizika koji mogu preuzeti, uzimajući u obzir nivo kapitala, neke definišu ciljne segmente kreditiranja uz prihvatanje umjerenih rizika i osiguravanja optimalnog povrata s obzirom na preuzete rizike, neke navode ključne ciljeve upravljanja rizicima, u smislu obezbjeđenja dovoljnog kapaciteta za preuzimanje rizika, doprinos efikasnijem rasporedu resursa sa ciljem poboljšanja koeficijenta povrata na kapital prilagođen rizicima, održavanja ciljanog finansijskog rizičnog profila, ublažavanja i diverzifikacije rizika, te aktivnog pristupa u ostvarivanju zarade i dobiti fer procjenom rizika. Jedna banka, iz grupe ostalih banaka, je kao strateško opredjeljenje u upravljanju rizicima navela postizanje usklađenosti sa svim regulatornim i drugim relevantnim zahtjevima u upravljanju rizicima, uvažavajući rizični profil i veličinu banke, pri čemu je iz pregleda internih akata (odgovor na pitanje 9.) vidljivo da banka nema usvojen strateški dokument o preuzimanju i upravljanju rizicima. Još jedna banka iz grupe ostalih banaka nema strateški dokument koji se odnosi na preuzimanje i upravljanje rizicima, koja je u postupku uspostave nove organizacijske strukture. Prema odgovorima većine banaka ispunjenju regulatorno propisanih limita u pogledu kapitala, likvidnosti, koncentracija i dr. daje se prioritet u upravljanju rizicima, a zatim postupanju po uspostavljenim internim limitima, sa ciljem osiguravanja solventnosti i likvidnosti banke na dugoročnoj osnovi. Uočeno je kao dobra praksa da pojedine banke strateškim dokumentima definišu nivo rizika u cjelini i pojedinačno prema vrstama rizika, koje su spremne prihvatiti pri provedbi svojih strateških ciljeva i poslovnog plana, uzimajući u obzir interese svojih klijenata i dioničara, te kapitalnih i ostalih regulatornih zahtjeva, kao i potpuno integrisanje upravljanja rizicima u poslovne aktivnosti, strateško planiranje u cijeloj organizaciji, te konzistentni razvoj poslovanja u skladu sa definisanim apetitom za rizik. Takođe, kod pojedinih banaka kao dobra praksa uočava se prepoznavanje potrebe da se pri upravljanju rizicima i ICAAP-u uzima u obzir uticaj stanja i trendova ekonomskog okruženja u kojem posluje, te rizičnog profila klijenata, kao i opredjeljenje za podizanje svijesti zaposlenika o kulturi rizika na svim nivoima u banci.

Vezano za način organizovanja upravljanja rizicima u banci, većina banaka je upravljanje rizicima organizirala kroz zaseban organizacioni dio, sa isključivim zaduženjem za upravljanje rizicima, pri čemu je kod nekih banaka ova funkcija centralizirana i/ili organizirana na strateškom nivou integrisanog upravljanja rizicima, uz segmentaciju prema pojedinačnim vrstama rizika. Specifična je organizacija upravljanja rizikom likvidnosti kod većine banaka, obzirom da se operativno upravljanje likvidnošću odvija kroz funkciju sredstava, odnosno ALM-a, pri čemu je kontrola rizika likvidnosti uspostavljena u drugim organizacionim dijelovima (npr. tržišnim rizicima). Analizom je uočeno da postoji potreba usaglašavanja postojećih organizacionih rješenja u upravljanju i kontroli rizika sa novim regulatornim zahtjevima sadržanim u nacrtu Odluke o UR.

Sve banke su dostavile pregled internih akata u vezi sa upravljanjem rizicima, koji se sastoje iz seta strateških i operativnih dokumenata, politika, odluka, pravilnika, uputstava, poslovnika i procedura koje su usvojili nadležni organi banke ili tijela u skladu sa dodijeljenim ovlaštenjima. Kod manjeg broja banaka uočeno je da je tokom 2016. i 2017. godine vršeno revidiranje internih akata, između ostalog, i u svrhu usklađivanja sa novim regulatornim zahtjevima, tako da te banke uglavnom već imaju donesene interne akte predviđene nacrtom Odluke o UR. Rezultati analize upućuju na potrebu da se u daljnjem procesu usklađivanja banaka sa novim zakonskim propisima, kao i podzakonskim aktima koji će biti doneseni u skladu sa istim, poduzmu aktivnosti u pogledu postizanja funkcionalne i organizacione odvojenosti faza u procesu preuzimanja rizika i upravljanja, odnosno kontrole rizika, sa ciljem izbjegavanja mogućeg konflikta interesa.

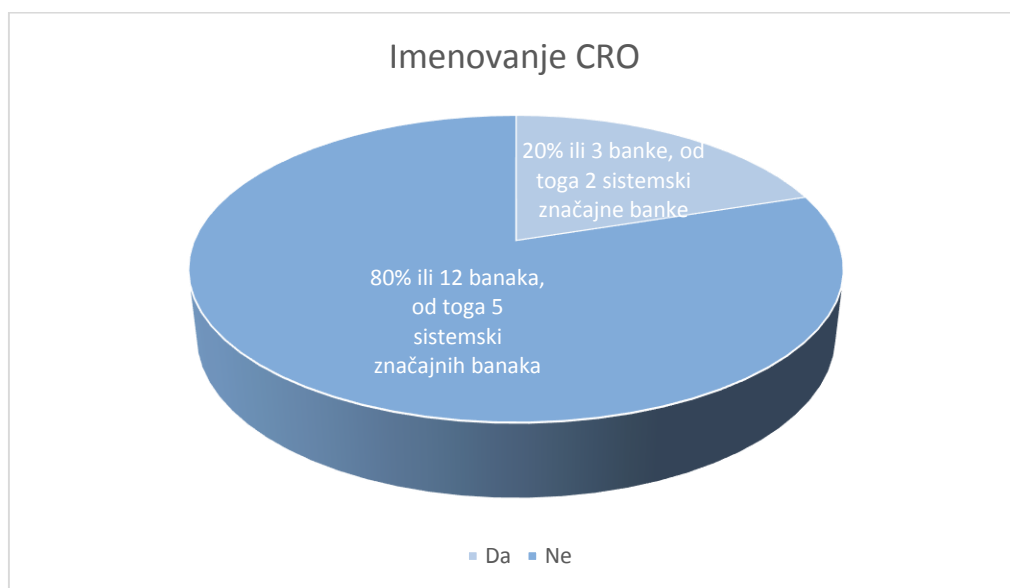
Vežano za pitanje o generalnoj ocjeni interne revizije o uspostavljenom sistemu upravljanja rizicima u banci, kao i pojedinačnim rizicima u poslovanju banke, ocjeni rada druge dvije kontrolne funkcije (funkcije upravljanja rizicima i funkcije usklađenosti – compliance), odnosno ključnim nalazima, eventualnim preporukama i statusom preporučenih mjera interne revizije, sistematizovanjem i analizom dostavljenih odgovora banaka mogu se izvesti sljedeći zaključci:

- kod svih banaka je navedeno da je postupljeno prema preporukama interne revizije, osim onih kod kojih nisu dospjeli rokovi za implementaciju;
- uključenost interne revizije u ocjeni uspostavljenog sistema upravljanja rizicima u bankama je uglavnom zadovoljavajuće, što nije slučaj sa ocjenom ICAAP-a i ocjenom rada druge dvije kontrolne funkcije, što proizilazi iz činjenice da nisu sve banke uspostavile ICAAP, odnosno kontrolne funkcije na način kako je to predviđeno nacrtom Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u;
- kada je u pitanju ocjena uspostavljenog sistema upravljanja rizicima u bankama, iz odgovora banaka se može zaključiti da se ne daje generalna ocjena o uspostavljenom sistemu upravljanja rizicima u banci, ali se redovno, u skladu sa planovima rada interne revizije daje ocjena upravljanja pojedinačnim rizicima u poslovanju;
- većina banaka je navela zadovoljavajuću ocjenu uspostavljenog sistema upravljanja rizicima, kao i SIK-a, uz izuzetke koje su navele u pojedinim segmentima i nezadovoljavajuću ocjenu, koja je rezultirala preporučenim mjerama, koje su od interne revizije ocijenjene implementiranim;
- fokus aktivnosti interne revizije je bio usmjeren na kreditni rizik, kao dominantan u poslovanju banaka, u okviru kojih je na redovitoj osnovi revidirana primjena interne metodologije umanjenja vrijednosti prema Međunarodnom računovodstvenom standardu 39 – Finansijski instrumenti: Priznavanje i mjerenje, specijalistička revizija default-a kredita i upravljanja nekvalitetnom aktivom, a takođe su utvrđene izvjesne slabosti u segmentima upravljanja kolateralima, ažuriranja/revidiranja internih akata; kreditne dokumentacije i dr.
- u segmentu operativnog rizika, interna revizija je konstatovala izvjesne slabosti u kvalitetu podataka, odnosno bazama štetnih događaja, te su u vezi s tim date preporuke, koje su ocijenjene implementiranim ili u fazi implementacije, kao i preporuke u segmentu monitoringa klijenata visokog rizika;
- u ocjeni upravljanja tržišnim rizicima, kod manjeg broja banaka, navedeno je da je u toku implementacija preporuka u segmentima modeliranja kamatnog rizika, dostupnosti podataka o vrsti kamatne stope za pojedine depozitne proizvode banke, kao i o opcijama za prijevremeni povrat, te nedostacima u evidentiranju dvostruke kontrole prilikom pripreme izvještaja o otvorenoj valutnoj poziciji, evidenciji praćenja dnevnih limita otvorene valutne pozicije, tačnosti i arhiviranja dokumentacije iz trezorskog poslovanja, a preporuke su implementirane;
- u segmentu upravljanja rizikom likvidnosti interna revizija nije konstatovala značajnije slabosti, odnosno upravljanje ovim rizikom je ocijenjeno zadovoljavajućim;
- samo su izuzetno, pojedinačne banke, navele da redovno provode godišnje revizije upravljanja rizikom sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, te provedbe politike praksi i naknada zaposlenika banke i dr.

Sve banke su navele da se procjena prioriteta u radu interne revizije bazira na matrici rizika, odnosno da se na osnovu rezultata analize rizika sačinjava plan rada interne revizije, pri čemu su primijenjene metodologije analize rizika i izrade matrice rizika različite. Kod sistemski značajnih banaka – članica međunarodnih bankarskih grupa se koriste grupne metodologije i revizorski alati za određivanje prioriternih područja rizika na osnovu utvrđenih kriterija -

faktora rizika (objektivnih i subjektivnih) koji se koriste za ocjenu stepena rizičnosti, na osnovu čega se utvrđuje lista prioriternih područja za reviziju, odnosno određuje revizorski ciklus za pojedinačne revizijske segmente. Pojedine od tih banaka su navele da je proces procjene rizika zasnovan na matrici rizika, podržan putem odgovarajućih aplikativnih sistema ili MS Excel alata – tablica. Najveći broj banaka je eksplicitno naveo da promjene u regulatornom okruženju utiču na rizičnost područja u matrici rizika, pri čemu su neke od tih banaka navele da su promjene u regulativi od velike važnosti i jedan od najvažnijih parametara koji utiču na obavezno (mandatorno) planiranje revizije određenog revizijskog područja, dok su neke banke izričito navele da promjene regulatornog okvira imaju najveći ponder važnosti, što znači da se uzimaju u obzir sa visokim nivoom važnosti prilikom određivanja prioriteta interne revizije. Pristupi banaka u pogledu navedenog su značajni za primjenu novih regulatornih zahtjeva u procesima usklađivanja sa novim zakonskim propisima, odnosno usaglašavanja regulatornog okvira u BiH sa EU regulativom. Dobra je praksa pojedinih banaka da se parametri rizika koji su uključeni u model određivanja prioriteta stalno nadziru, te po potrebi vrše prilagođavanja u smislu izvođenja revizije, kao i uvrštavanje u kriterije/faktore rizika za određivanje prioriternih revizorskih područja i sljedećih: promjena u tehnološkom i poslovnom okruženju, promjene u menadžmentu ili ključnim zaposlenicima banke, uvođenje novih proizvoda ili sistema, organizacione promjene i dr.

Odgovori banaka na pitanje u vezi sa imenovanjem neovisne funkcije/osobe na rukovodnom nivou sa isključivim odgovornostima za upravljanje rizicima od strane nadzornog odbora banke prikazuju se u sljedećem prikaz:

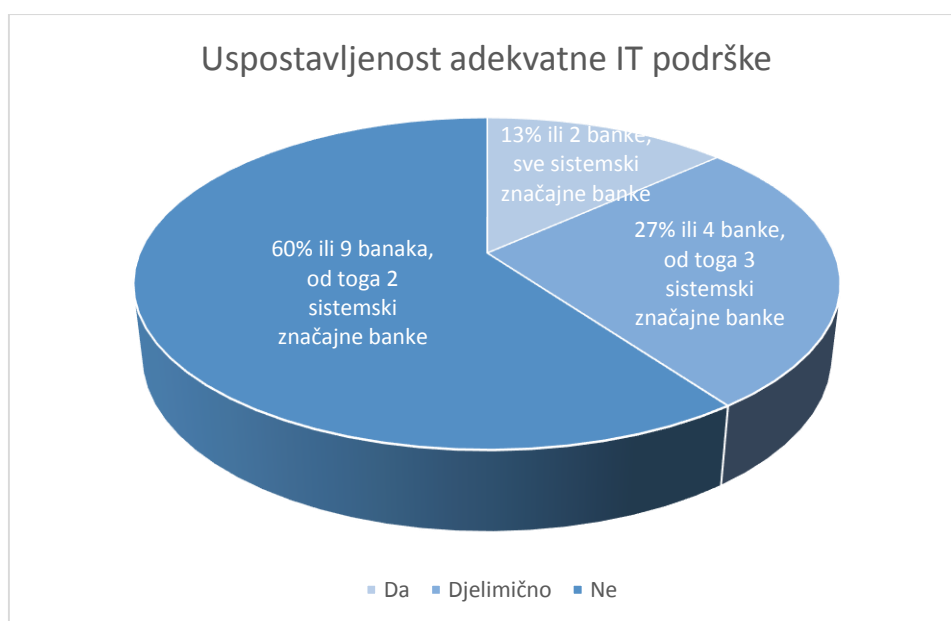
Analizom odgovora banaka koje su navele da je imenovan CRO može se uočiti da se kod jedne banke radi o izvršnom direktoru u čijoj je nadležnosti organizacioni dio banke za upravljanje rizicima, kod druge banke o imenovanju osobe odgovorne za funkciju kontrole rizika u sklopu organizacionog dijela banke za upravljanje i kontrolu rizika, dok je treća banka eksplicitno navele da je imenovan CRO, sa isključivim odgovornostima za upravljanje rizicima. Pri tome ove banke nisu navele da li su prilikom imenovanja navedenih osoba ispunjeni predviđeni uslovi za imenovanje od strane nadzornog odbora u skladu sa članom 7. stav (4) nacrta Odluke o UR.

Iz svega naprijed navedenog proizilazi da će po pitanju usklađivanja sa odredbama navedenog člana iz nacрта predmetne Odluke banke trebati poduzeti dodatne aktivnosti, jer na osnovu odgovora banaka postojeći stepen usklađenosti ne može biti ocijenjen zadovoljavajućim.

Na pitanje o imenovanju specijaliziranog odbora/komiteta/zasebnog stručnog tijela banke za rizike, od strane nadzornog odbora banke na način kako to predviđaju novi regulatorni zahtjevi samo je jedna banka odgovorila da je nadzorni odbor banke imenovao odbor za upravljanje rizikom, kojeg čine članovi nadzornog odbora banke. Imajući u vidu odredbe člana 57., 61., 248. i 250. ZoB-a, kao i svrhu imenovanja odbora za rizike u pogledu pružanja podrške nadzornom odboru banke u specifičnim područjima iz oblasti upravljanja rizicima, i ova banka treba poduzeti dodatne aktivnosti na usklađivanju.

Odgovori banaka na pitanje da li je uspostavljena adekvatna informatička podrška procesu upravljanja rizicima, ICAAP-a i ILAAP-a mogu se sagledati iz sljedećeg prikaza:

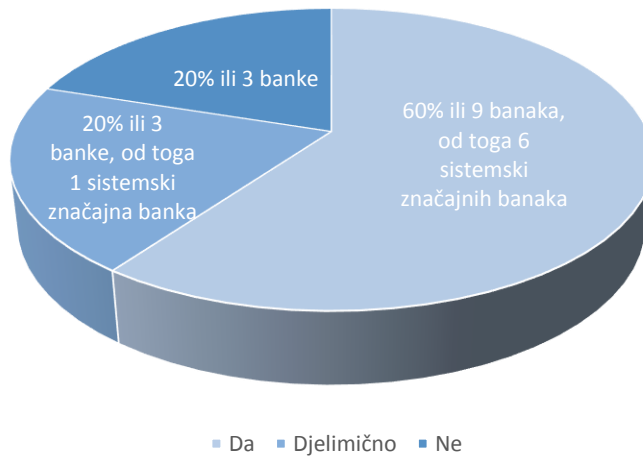

Može se zaključiti da banke postojeći stepen informatičke podrške procesima upravljanja rizicima, ICAAP-a i ILAAP-a nisu ocijenile adekvatnim.

Iz navedenog pregleda i analize pojedinačnih odgovora banaka evidentno je da su same banke prepoznale da će primjena novih regulatornih zahtjeva u segmentima upravljanja rizicima, ICAAP-a i ILAAP-a sigurno zahtjevati unapređenje i prilagođavanje postojeće informatičke podrške. Sistemski značajne banke su uglavnom navele da su neki izvještaji iz navedenih segmenata djelimično automatizirani, te da se potrebni inputi za izradu izvještaja o primjeni ICAAP-a dostavljaju iz matične banke zbog sačinjavanja konsolidovanih izvještaja o ICAAP-u.

Uspostavljenost sveobuhvatne analize za procjenu rizika koji proizilaze iz novih proizvoda, usluga ili sistema u banci može se sagledati iz sljedećeg prikaza:

Uspostavljenost analize za procjenu rizika novih proizvoda, usluga ili sistema

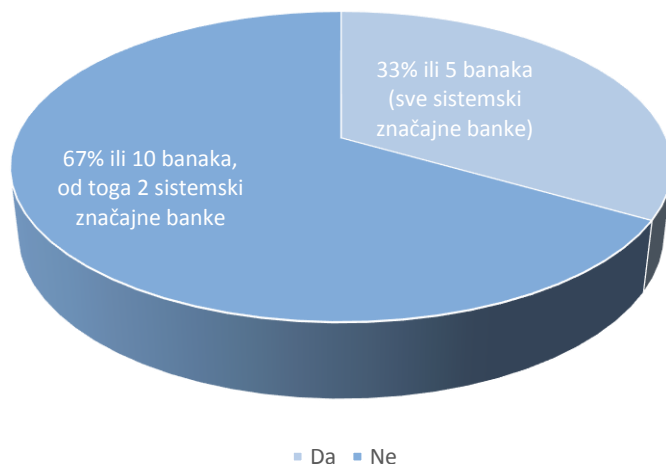
Banke koje su se izjasnile da su djelimično uspostavile analizu za procjenu rizika koji proizilaze iz novih proizvoda, usluga ili sistema su u pojašnjenjima navele da postoji određeni stepen procjene rizika u ovom segmentu, ali je isti potrebno unaprijediti suštinski i formalno kroz interne akte. Iz odgovora banaka koje su uspostavile navedene analize može se zaključiti da imaju uspostavljene procedure za odobravanje novih proizvoda, koje primijenjuju sve relevantne organizacione jedinice i da je uspostavljeno dokumentovanje sveobuhvatne procjene rizika koji proizilaze iz uvođenja novih proizvoda.

Vežano za ocjenu usklađenosti i konzistentnosti politike i prakse naknada sa preuzetim rizicima, tri banke iz grupe ostalih banaka se nisu izjasnile o traženoj ocjeni, dvije banke (jedna od tih sistemski značajna) su navele da u prethodnom periodu nije provedena revizija ovog segmenta (jedna od tih je navela da je isto planirano u 2017. godini, a druga je kao obrazloženje navela da naknade nisu varjabilne, te da preuzeti rizici ne utiču na njihovu primjenjivost). Deset banaka ili 67% , od toga šest iz grupe sistemski značajnih, redovno provodi reviziju ovog segmenta i sve su ocijenile da je usklađenost politike i prakse naknada sa preuzetim rizicima uglavnom zadovoljavajuća, uz konstatovanu potrebu za unapređenjima u pogledu dokumentovanosti, definisanja ciljeva, dinamike ocjenjivanja zaposlenika, unapređenja aplikacije i izvještavanja i dr.

c) Ostala pitanja – pitanja od 17. do 22.

Nacrtom Odluke o UR uvedene su odredbe o sprovođenju sveobuhvatnog testiranja otpornosti na stres za sve značajne rizike za potrebe ICAAP-a banke. U vezi sa pitanjima o trenutnoj usaglašenosti banaka sa novim regulatornim zahtjevima u pogledu navedenog, sistematizovani odgovori banaka mogu se sagledati iz sljedećeg pregleda:

Provođenje stres testova za potrebe ICAAP-a

Banke koje su se izjasnile da provode testiranje otpornosti na stres za potrebe ICAAP-a su sistemski značajne banke – članice međunarodnih bankarskih grupa, koje su u skladu sa grupnim metodologijama uspostavile ICAAP i izvještavanje o njegovoj primjeni, pri čemu kod određenog broja tih banaka testiranje otpornosti na stres za potrebe ICAAP-a vrše same matične banke. Takođe, banke iz te grupe su navele da su potrebna dodatna poboljšanja, odnosno da planiraju u narednom periodu poduzeti niz mjera kako bi se uskladile sa odredbama članova 18., 19. i 20. nacarta Odluke o UR.

Kao ključne slabosti, odnosno poteškoće u upravljanju kreditnim rizikom, kao dominantnim rizikom u poslovanju, banke su najčešće navele sljedeće:

- proces upravljanja nekvalitetnom aktivom, odnosno poteškoće u naplati nekvalitetne aktive realizacijom kolateralu, uključujući sporost sudova;
- pravovremeno prepoznavanje ranih znakova upozorenja u poslovanju pravnih i fizičkih lica i poduzimanje preventivnih mjera, u cilju sprečavanja nastanka nekvalitetne aktive;
- nedostatak sistemskog rješenja za ranu identifikaciju faktora rizika;
- nepostojanje validiranog modela za interni rejting klijenata, koji bi bio objektivni kriterij za odobravanje;
- kod praćenja izloženosti prema stanovništvu, nedostatak informacija o klijentovim promjenama u primanjima, odnosno dodatnim zaduženjima nakon inicijalnog odobravanja kredita (ograničenja masovnog upload-a podataka iz jedinstvenog registra kredita i visoke cijene istog);
- problemi prisutni u fazi mjerenja kreditnog rizika, prvenstveno vezani za kvalitet upravljanja kolateralima;
- nepostojanje precizno definisanog i regulisanog tržišta nekretnina, problemi neunificiranosti podataka u procjenama vrijednosti nekretnina, različitim metodama za izradu procjene identičnih nekretnina i razlikama u vrijednosti istih u odnosu na internu procjenu;
- koncentracije kreditnog rizika;
- nepovoljno poslovno okruženje, u pogledu opšte nelikvidnosti privrednih subjekata, usporene naplate, nedostatka značajnijih investicijskih aktivnosti, posebno direktnih stranih investicija, što je direktno povezano sa političkim rizikom, nestabilno tržište u pogledu kontinuiteta potražnje za proizvodima/uslugama, problemi u naplati

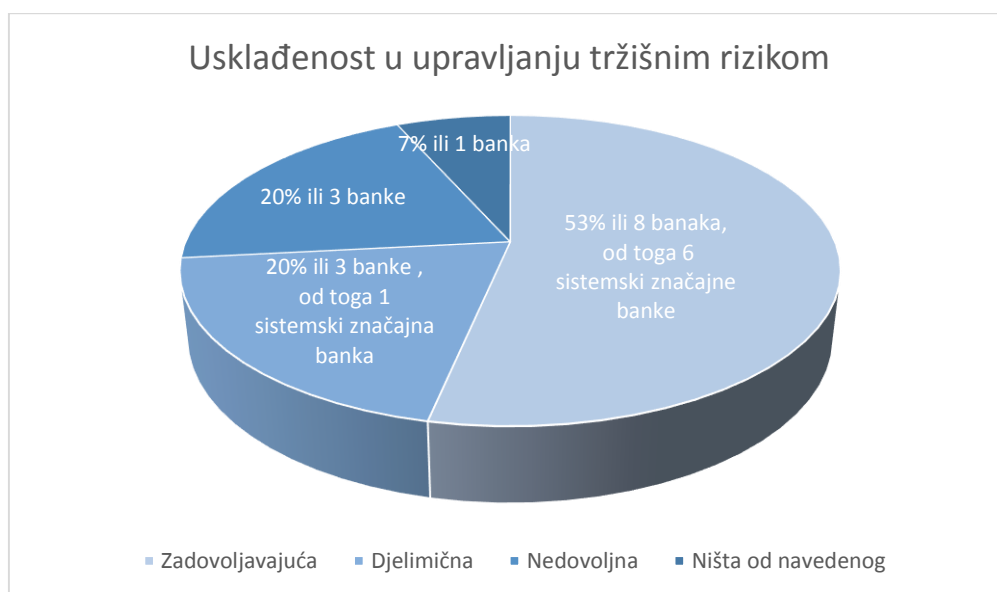
potraživanja, nepovoljni demografski procesi (iseljavanje stanovništva iz BiH), veliki broj stečajna i likvidacija firmi, što rezultira povećanim brojem nezaposlenih, čija je stopa svakako veoma visoka;

- neadekvatna korporativna kultura klijenata u BiH, koja se ispoljava primarno kroz nedovoljno razvijenu funkciju finansijskog upravljanja, te nerazumijevanje značaja ugovorenih finansijskih odredbi koje se ugovaraju sa ciljem očuvanje kreditne sposobnosti klijenata i dr.

Na dio pitanja koji se odnosio na mjere koje banke poduzimaju na otklanjanju istih, najčešći odgovori banaka su:

- jačanje prepoznavanja ranih znakova upozorenja u poslovanju pravnih i fizičkih lica i poduzimanje preventivnih mjera;
- uspostavljanje internih limita kvaliteta portfolia;
- unapređenje svih faza kreditnog procesa u okvirima ograničenja koje postavlja tržište i raspoloživih kapaciteta;
- formiranje posebnih timova za upravljanje klijentima sa povećanim kreditnim rizikom za pravna i fizička lica;
- definisanje liste ovlaštenih vještaka prihvatljivih za banku, sa definisanjem procesa praćenja vrijednosti procjena, organiziranja radionica sa eksternim procjeniteljima u cilju predstavljanja značaja kolaterala u upravljanju rizicima, primjene međunarodnih standarda pri izradi procjene, sadržaja procjene koje banka zahtijeva, te unapređenja saradnje između banke i procjenitelja;
- daljnje unapređenje procesa monitoringa, sa ciljem standardizacije upravljanja potencijalnim rizicima, potpune integracije monitoringa i procesa nadgledanja u kreditni proces i dr.

Odgovori banaka o ocjeni stepena usklađenosti banke sa propisanim standardima u upravljanju tržišnim rizikom u skladu sa odredbama iz nacрта Odluke o UR mogu se sagledati iz sljedećeg prikaza:

Od banaka koje su navele da je stepen usklađenosti zadovoljavajući ili djelimično zadovoljavajući, samo su dvije banke specificirale segmente u kojima su, odnosno nisu usklađene sa novim regulatornim zahtjevima u upravljanju tržišnim rizikom.

Banka koja nije navela ocjenu usklađenosti isto je objasnila navodom da nije izložena trgovinskim transakcijama, što nije prihvatljiv odgovor. Obzirom na postojanje pojedinih vrsta tržišnog rizika svojstvenih poslovanju banke, to znači da je banka izložena pojedinim podskupinama tržišnih rizika, te da se u tom segmentu i ova banka treba uskladiti.

Vežano za pitanje koje aktivnosti banka planira poduzeti u cilju usaglašavanja sa novim regulatornim zahtjevima iz nacrtu Odluke o UR, Odluke o izračunavanju kapitala banaka, odnosno Odluke o upravljanju rizikom likvidnosti u bankama, iz odgovora banaka mogu se sistematizirati karakteristični, odnosno najčešći odgovori:

- prilagođavanje, odnosno revidiranje postojećih internih akata u upravljanju operativnim rizikom i rizikom likvidnosti;
- obezbijedenje informatičke podrške u svrhu adekvatnog praćenja i regulatornog izvještavanja o operativnom riziku i riziku likvidnosti;
- planiranje resursa za usklađivanje sa predmetnim Odlukama u dijelu regulatornih izvještaja;
- ispunjenje određenih kriterija za prelazak na standardizovani pristup u izračunu kapitalnih zahtjeva za operativni rizik, prilagodba plana kontinuiteta, pristupanje formaliziranju termina "značajnog operativnog rizika" u skladu sa vlastitim rizičnim profilom, kontinuirano unapređenje procesa upravljanja rizicima sa ciljem postizanja "proaktivnog pristupa" (npr. upravljanje rizikom), umjesto "reaktivnog pristupa" (npr. upravljanje gubitkom);
- u segmentu rizika likvidnosti, praćenje usklađenosti i prema LCR-u, unapređenje sistemskog evidentiranja depozita u skladu sa zahtjevima regulative i postojeće prakse u dijelu testiranja otpornosti na stres, određivanje internih cijena i dr.

Vežano za prethodno provedeni QIS Agencije u segmentu izračuna LCR-a, banka koja nije ispunjavala LCR u iznosu od 100% sa 30.09.2016. godine je detaljno opisala aktivnosti koje poduzima u cilju ispunjavanju zahtjeva za likvidnosnu pokrivenost kroz: privlačenje većih volumena visoko likvidne imovine, ugovaranje fiksnog otkaznog roka kod depozita dužeg od 30 dana, ugovaranje naknade za prijevremeno razročenje depozita, ugovaranje manjih kamatnih stopa na izdržanu ročnost kod prijevremenog razročenja depozita, reaktiviranje postojećih proizvoda koje klijenti trenutno ne koriste s ciljem povećanja prosječnog broja proizvoda po klijentu, podizanje minimalnog praga za „fleksni“ depozite i razmatranje visine okvira odobrenih neiskorištenih kredita i dr.

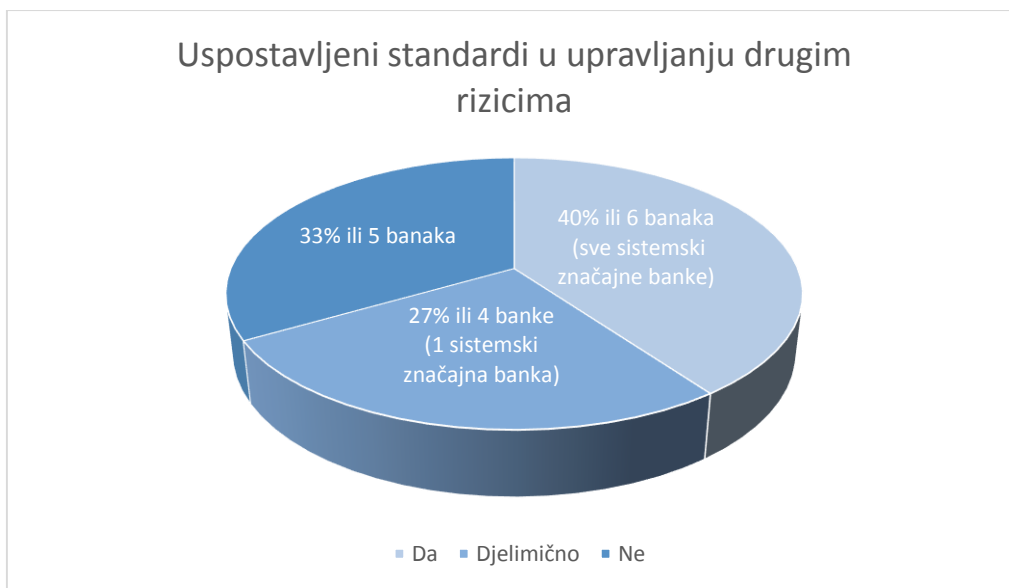
Banke iz grupe sistemski značajnih banaka koje su članice međunarodnih bankarskih grupa su navele da su tokom proteklih godina posvetile značajnu pažnju i resurse podizanju standarda upravljanja operativnim rizikom i rizikom likvidnosti, u čemu im je pomoglo što su u matičnim grupama već implementirani procesi u skladu sa EU regulatornim okvirom, te da će u narednom periodu vršiti potrebne prilagodbe u skladu sa važećim propisima u BiH.

Iz odgovora banaka na pitanje o načinu organizovanja upravljanja koncentracijskim rizikom, uspostavljenim limitima za izloženosti banke koncentracijskim rizikom, internim aktima kojim je to regulisano, te mjerama koje poduzimaju u slučajevima odstupanja od interno utvrđenih limita, evidentno je da nije posvećena dovoljna pažnja navođenju ocjena o pojedinim segmentima upravljanja ovim rizikom, kao i da su odgovori bili fokusirani na ispunjenje propisanih ograničenja u kreditnim izloženostima prema važećoj Odluci Agencije, a nije dat osvrt na postupak usklađivanja sa odredbama iz nacrtu Odluke o velikim izloženostima. Samo je jedna banka eksplicitno navela i mjerenje koncentracijskog rizika u izvorima sredstava (pasiva),

u segmentu tržišnog rizika – knjizi trgovanja, operativnog rizika, u kolateralima i druge koncentracije.

U segmentu koncentracija koje se vezuju za kreditni rizik, pojedine banke su navele jasno uspostavljene limite u pogledu koncentracija prema sektorima, geografskoj lokaciji, kao i ciljne vrijednosti koje se odnose na koncentraciju kreditne izloženosti prema 10, odnosno 50 najvećih klijenata u odnosu na kapital, udio 30 najvećih deponenata u odnosu na bilansnu sumu i dr. Pojedine banke su razvile set dodatnih internih limita kojim su ograničili izlaganja i prema vladama, na kratkoročnoj i dugoročnoj osnovi, prema vrstama nekretnina koje koriste kao kolateral i dr.

Odgovori banaka o uspostavljenim standardima u upravljanju drugim rizicima (rizikom države, kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi, rizikom prekomjerne finansijske poluge, strateškim, reputacijskim, poslovnim i ostalim rizicima) u skladu sa odredbama iz nacrtu Odluke o UR, mogu se sagledati iz sljedećeg pregleda:

Analizom pojedinačnih odgovora banaka uočeno je da se od ostalih rizika prate rizik države, kamatni rizik u bankarskoj knjizi, reputacijski, strateški i poslovni rizik, rizik prekomjerne finansijske poluge, rizik zarade, rizik kapitala i tzv. „inter risk koncentracije“ i dr. Uočeno je da kod pojedinih banaka postoje neusaglašenosti u odgovoru na ovo pitanje iz Priloga 8. sa pripadajućim dijelovima Izvještaja o primjeni ICAAP-a u pogledu rizika koje uključuju u ICAAP.

Kod banaka koje su navele da za potrebe izvještavanja i praćenja rizika prema matičnoj banci primjenjuju odredbe EU regulative, u najvećem dijelu su uspostavljeni standardi upravljanja ostalim rizicima, te da će u narednom periodu izvršiti revidiranje uspostavljenih politika i procedura, kako bi se u potpunosti uskladili sa odredbama iz nacrtu Odluke o UR.

6. ANALIZA DOSTAVLJENIH IZVJEŠTAJA O PRIMJENI ICAAP-a (PRILOG 9.)

Za razliku od Priloga 8. – Upitnik, kojeg je popunilo svih 15 komercijalnih banaka u FBiH, Izvještaje o primjeni ICAAP-a (Prilog 9.) sa 31.12.2016. godine u svrhu provođenja QIS-a dostavilo je ukupno sedam banaka ili 47%, od toga šest iz grupe sistemski značajnih i jedna

banka iz grupe ostalih banaka, te je konsolidirani Izvještaj o primjeni ICAAP-a na nivou bankarskog sistema sačinjen na osnovu obrade i sistematiziranja podataka tog dijela bankarskog sistema. Imajući u vidu prethodno navedeno, samo se uslovno za potrebe okončanja ove Analize može prihvatiti reprezentativnost obuhvaćenog uzorka banaka u kontekstu ocjene spremnosti banaka u sistemu da primijene nove regulatorne zahtjeve i sveobuhvatnog sagledavanja efekata njihove primjene.

Osam banaka ili 53% nije dostavilo Izvještaj o primjeni ICAAP-a sa 31.12.2016. godine, što su obrazložile činjenicom da još uvijek nisu implementirale ICAAP, pri čemu su neke banke opisale planirane aktivnosti na usklađivanju sa novim regulatornim zahtjevima, dok neke nisu navele nikakvo obrazloženje ili planove u vezi sa procesom usaglašavanja sa novim regulatornim zahtjevima u pogledu ICAAP-a.

Opšti zaključci koji se mogu izdvojiti iz analize dostavljenih podataka iz predmetnog Izvještaja su da banke:

- nisu posvetile dovoljno pažnje popuni dijelova Izvještaja, odnosno nisu u dovoljnoj mjeri slijedile upute za popunjavanje pojedinih pozicija Izvještaja;
- značajan broj pozicija nisu uopšte popunile i/ili su samo navele oznaku da nije primjenjivo, koja ne odgovara stvarnom stanju;
- u pojedinim dijelovima Izvještaja su dale nepotpune i/ili neusklađene odgovore sa drugim dijelovima iz Izvještaja i/ili povezanim pitanjima iz Priloga 8.;
- u pojedinačnim slučajevima su navodile odgovore koji nisu korektni, odnosno ne odražavaju činjenično stanje (npr. da nisu doneseni zakonski i podzakonski akti koji na lokalnom nivou regulišu ICAAP, obzirom da je stupio na snagu novi ZoB kojim su propisane te odredbe, a da je nacrt podzakonskog propisa – Odluke o ICAAP-u prošao postupak javne rasprave još u julu 2015. godine);
- u pojedinim dijelovima predmetnog Izvještaja banke su, umjesto popune traženih podataka, samo dostavile priloge – interne akte kojima su uredile predmetnu materiju, na osnovu kojih su banke trebale da formulišu odgovor;
- u pojedinim slučajevima su dale obrazloženja koja po svojoj suštini, odnosno sadržaju ne odgovaraju sadržaju pozicije iz predmetnog Izvještaja i dr.

U nastavku se daju zaključci na osnovu analize pojedinačnih dijelova predmetnog Izvještaja, kako slijedi:

1. Opšte informacije i sažeci

- u najvećem broju banaka u sačinjavanje predmetnog Izvještaja bilo je uključeno više organizacionih dijelova, uglavnom zaduženih za upravljanje rizicima, kontrolu kreditnih, tržišnih i rizika likvidnosti, računovodstva i kontrolinga, sredstava, a u pojedinim slučajevima direktor sektora za integrisano upravljanje rizicima, izvršni direktor, interni revizor i dr.;
- procjenu prikladnosti ICAAP-a od strane interne revizije nisu popunile četiri banke ili 57% (sve sistemski značajne banke), a preostale tri banke (dvije sistemski značajne) ili 43% je navelo procjenu prikladnosti od strane interne revizije, pri čemu je jedna banka (sistemski značajna banka) pojasnila da je isto izvršeno na bazi procjene na uzorku, putem analitičkih postupaka, koji su, zbog ograničenog vremenskog perioda, bili manjeg obima provjere, koristeći raspoložive alate, te je ocijenjeno da je ICAAP prikladno prikazan;
- u vezi sa odobrenjem predmetnog Izvještaja od strane uprave banke, četiri banke ili 57% nisu popunile pripadajuću poziciju (sve sistemski značajne banke), a od ostale tri banke

ili 43% jedna sistemski značajna banka je navela direktora banke i izvršnog direktora za finansije i pravne poslove;

- u vezi sa pozicijom koja se odnosi na odobrenje Izvještaja od strane nadzornog odbora pet banaka ili 71% nisu popunile (sve sistemski značajne banke), pri čemu je samo jedna od tih banaka u skladu sa odgovorom Agencije na upit banaka navela napomenu da će, uzimajući u obzir rokove definisane od strane Agencije za dostavu ovog Izvještaja, te dinamiku održavanja sjednica nadzornog odbora banke, ovaj Izvještaj dostaviti kao informaciju na prvu sljedeću redovnu sjednicu nadzornog odbora banke. Jedna sistemski značajna banka je navela samo da je Agencija isključivo za potrebe QIS-a, a uvažavajući kratkoću rokova i proceduru zakazivanja nadzornih odbora banaka, oslobodila banke obaveze da nadzorni odbor odobri predmetni izvještaj o primjeni, ali nije navela drugi dio odgovora Agencije u kojem je navedena obaveza banaka da na prvoj narednoj sjednici nadzorni odbor odobri dostavljeni izvještaj, dok ostale banke nisu ništa navele u obrazloženju. Ostale dvije banke ili 29% su navele datum kada je nadzorni odbor odobrio predmetni Izvještaj koji je dostavljen za potrebe QIS-a;
- u pogledu obuhvata primjene ICAAP-a u banci, tri banke (sve sistemski značajne banke) ili 43% nisu ništa navele, dvije banke (od toga jedna sistemski značajna) ili 29% su eksplicitno navele da ne primijenjuju ICAAP na konsolidiranoj, već pojedinačnoj osnovi, jedna banka je navela da ovaj dio Izvještaja nije relevantan za nju, obzirom da nema svoje podružnice, dok je jedna banka navela da u skladu sa grupnim principom proporcionalnosti predstavlja tzv. srednju članicu grupe, te iz toga proizlazi obaveza da provodi ICAAP i prije stupanja na snagu relevantnih propisa, te da u konsolidirani ICAAP uključuje i društvo u 100% vlasništvu banke, koje predstavlja tzv. malu članicu grupe;
- u poziciji 1.3. - Profil rizika banke i kapitalni zahtjevi banke su trebale navesti sažetak popisanih materijalno značajnih rizika i pripadajućih internih kapitalnih zahtjeva za svaki od njih, a koji su iskazani u Tabeli 1. dijela 4. Izvještaja – Utvrđivanje značajnih rizika, što veći dio banaka nije prikazao na adekvatan način. Kod banaka koje su to navele u skladu sa uputom, vidljivo je da su na zbirnom nivou najveći interni kapitalni zahtjevi utvrđeni za kreditni rizik, što je i očekivano, zatim za operativni rizik i tržišni rizik. Više detalja je dato u Tabeli 4. – Propisani regulatorni kapital i interni kapitalni zahtjev po rizicima, ukupni regulatorni i raspoloživi kapital koji je rezultat ICAAP-a;
- u okviru pozicije Izvještaja 1.4., u kojem je trebalo napraviti sažetak sistema upravljanja i internih kontrola, odnosno samoprocjenu prikladnosti istih, samo su tri banke eksplicitno navele svoju ocjenu koja je zadovoljavajuća, odnosno da nema značajnih nedostataka u konceptu trenutnog sistema upravljanja i internih kontrola u odnosu na vlastiti profil rizika, ali da nastavljaju sa obaveznim i redovnim procesom unapređenja navedenog sistema i kontrola, u skladu sa modelom poslovanja i apetitom za rizik. Kod pojedinih banaka je uočeno da navedene uloge organa banke i kontrolnih funkcija u procesima upravljanja rizicima i ICAAP-om nisu dodijeljene u skladu sa novim regulatornim zahtjevima;
- u poziciji Izvještaja 1.5., koji se odnosi na ciljani kapital, jedna banka nije uopšte popunila tražene podatke, a druga nije u skladu sa datom uputom. Ostale banke su sa različitim nivoom detaljnosti dale prikaz ciljanog kapitala, sa strukturom istog i usporedbom sa regulatornim kapitalom;
- u sažecima koji su se odnosili na planiranje kapitala (pozicija 1.6. predmetnog Izvještaja) uglavnom su sve banke navele pretpostavke koje koriste prilikom planiranja kapitala, ključne odrednice iz planova kapitala, uključujući i smjernice u pogledu visine i strukture kapitala banaka, izvora za povećanje kapitala, raspodjele dividende i dr. Jedna banka nije slijedila upute za popunu ove pozicije Izvještaja, u smislu sažetka o

procesu planiranja. Više detalja o planiranju kapitala banke su trebale navesti u za to predviđenom dijelu 7. predmetnog Izvještaja – Planiranje kapitala;

- vezano za poziciju Izvještaja 1.7. - Vlastita procjena adekvatnosti ICAAP-a, najčešći navodi banaka su sljedeći:
 - jedna banka je navela da u segmentu ICAAP-a nema preporuka od strane interne revizije;
 - da kriteriji, načini u procjeni definisani od strane grupe u ICAAP Priručniku odražavaju realno stanje adekvatnosti ICAAP-a;
 - aktivnosti uspostavljanja ICAAP-a su u početnoj fazi;
 - primijenjuju se grupne smjernice i izračuni vezani za samoprocjenu adekvatnosti ICAAP-a koji se radi na kvartalnom nivou, te kao takav zadovoljava standarde samoprocjene;
 - samoprocjena je rezultirala zaključkom da je ICAAP adekvatan veličini banke, poslovnom modelu i rizičnom profilu, te složenosti operacija banke i dr.

Samo je jedna banka navela slabosti i nedostatke ICAAP-a, koje se odnose na potrebu usklađivanja svih procedura vezanih za ICAAP koje trenutno primijenjuje prema zahtjevima grupe sa regulatornim zahtjevima u BiH, stres testovi se ne obavljaju za sve vrste rizika (grupa za banku vrši određene stres testove, ali su rezultati često irelevantni uslijed nedostupnosti određenih makroekonomskih podataka, što otežava tačnost i kvalitet izračuna), kako bi ispunila zahtjeve novog regulatornog okvira, banka je pokrenula i aktivnosti na unapređenju systemske podrške.

- samo je jedna banka popunila poziciju 1.8. Ostale informacije, u kojoj je navela da u ICAAP uključuje efekat diverzifikacije između rizika, kao i i kapitalni dodatak u smislu prudencijalnog obuhvata rizika modela i promjenjivosti ekonomskog ciklusa.

2. Upravljanje

- u ovom dijelu Izvještaja sve banke su priložile organizacijsku šemu. Iz opisanih nadležnosti uprave i nadzornog odbora banke u procesu upravljanja rizicima i ICAAP-a kod pojedinih banaka konstatovano je da navodi o nadležnostima uprave i nadzornog odbora za usvajanje plana kapitala, uspostavljanje sistema internih kontrola, upravljanje cjelokupnim poslovanjem banke i dr. ne odgovaraju u potpunosti podjeli nadležnosti organa banke u ovim procesima. U poziciji Izvještaja, koji se odnosi na način na koji uprava i nadzorni odbor banke osiguravaju adekvatno funkcionisanje sistema upravljanja rizicima, tri banke nisu i/ili nisu odgovorile u skladu sa uputom, a jedna banka je djelimično navela tražene podatke i to u pogledu nadležnosti uprave banke. Systemski značajne banke su uglavnom navele da to vrše putem definisanja ograničenja izloženosti banke prema svim vrstama rizika, i to putem usvajanja Izjave o prihvatanju limita, pri čemu su priložile navedene Izjave za 2016. godinu. U vezi sa pozicijom Izvještaja koja se odnosi na samoprocjenu organizacijske strukture banke, sa slabostima i nedostacima, kao i mjere za otklanjanje istih, kod jedne systemski značajne banke interna revizija je navela da „...direktno odgovara direktoru banke...“, a isto je prikazano i u dostavljenoj organizacionoj šemi (prilog uz poziciju 2.1. – Organizacijska struktura), što nije u skladu sa propisima. Najveći broj banaka je naveo ocjenu da je organizacijska struktura prikladna, obzirom na jasno definisane, pregledne i dosljedne linije nadležnosti i odgovornosti, da se u dijelu organizacijske strukture trenutno ne uočavaju značajnije slabosti i nedostaci, odnosno da uspostavljena organizaciona struktura odgovara profilu rizika banke, odnosno mogućnosti da se efikasno i efektivno upravlja rizicima;
- u poziciji Izvještaja 2.2., koji se odnosi na strategiju preuzimanja i upravljanja rizicima, u pogledu pregleda ciljeva i principa preuzimanja i upravljanja rizicima sve banke su,

uz različit nivo detaljnosti, navele ciljeve koje žele ostvariti preuzimanjem i upravljanjem rizicima, definisana osnovna načela upravljanja rizicima, pri čemu su neke banke navele i utvrđene zadatke funkcija upravljanja rizicima. Kod jedne banke je navedeno da je uprava banke strategijom preuzimanja i upravljanja rizicima odredila ciljeve i osnovna načela preuzimanja i upravljanja rizicima u poslovanju banke u cjelini, što ne pripada nadležnostima uprave banke. U poziciji koja se odnosi na opis procesa usklađivanja strategije upravljanja rizicima i poslovne strategije, gotovo sve banke su navele da se strategije upravljanja rizikom usklađuju sa poslovnim strategijama, odnosno ciljevima. Procese upravljanja pojedinačnim rizicima, odnosno utvrđivanja sklonosti banke ka preuzimanju rizika i tolerancije prema riziku sve banke su opisale, sa različitim nivoom detaljnosti, pri čemu se može zaključiti da sistemski značajne banke imaju standardizirane procese zasnovane na grupnim standardima i propisima u zemlji matične banke, pri čemu je utvrđivanje apetita za rizik („Risk Appetite“) sastavni dio okvira za upravljanje rizicima, koji povezuje procjenu materijalnosti rizika, strategiju upravljanja rizikom, upravljanje rizikom i rizike preuzete u poslovanju banke. U pogledu samoprocjene upravljanja pojedinačnim rizicima (u smislu adekvatnosti politika, upravljanja, metodologija procjene/mjerenja i odgovarajućih procedura SIK-a) uočeno je da je samo jedna banka navela detaljnu samoprocjenu prema pojedinačnim rizicima, što je u skladu sa uputom za popunjavanje ove poziciju izvještaja. Od ostalih banaka, jedna banka nije uopšte popunila ovu poziciju. Navodi dvije banke upućuju na zaključak da nemaju uspostavljenu samoprocjenu, dok su ostale banke popunile ovu poziciju na način da su generalno ocijenile da je trenutno proces upravljanja rizicima usklađen sa veličinom i složenosti poslovanja banke, te da će dalje raditi na unapređenju u cilju daljnjeg usklađivanja sa propisima, u segmentima organizacione strukture, usklađivanja internih akata i dr.;

- u poziciji Izvještaja 2.3. - Sistem internih kontrola, u poziciji Izvještaja koja se odnosi na opis ovlaštenja i odgovornosti kontrolnih funkcija banke u ICAAP-u samo je jedna banka navela da ovlaštenja i odgovornosti kontrolnih funkcija banke u ICAAP-u na datum izvještaja nisu definisana internim aktima. Međutim, analizom odgovora ostalih banaka uočava se da ni te banke nisu dokumentovale da su ovlaštenja i odgovornosti kontrolnih funkcija banke u ICAAP-u decidno i jasno definisane u internim aktima banke, osim za funkciju interne revizije, ali ni u tom segmentu nije data ocjena u skladu sa novim regulatornim zahtjevima i ulogama kontrolnih funkcija u upravljanju rizicima i ICAAP-u. Analizom popunjenih podataka u poziciji u kojoj je trebalo navesti oblasti koje su obuhvaćene redovnim pregledom interne revizije u vezi sa upravljanjem rizicima, navodeći i najvažnije zaključke tih pregleda, te popis mjera koje su rezultat uočenih nedostataka i status njihove implementacije, generalni je zaključak da su banke navele nalaze interne revizije prema pojedinačnim rizicima, sa periodima vršenja posljednje revizije tog rizika, kao i status implementacije datih preporuka interne revizije. Ocjene interne revizije su uglavnom zadovoljavajuće, nisu zabilježena značajna odstupanja od regulatornih zahtjeva, a date preporuke su ocijenjene implementiranim ili u procesu implementacije. ICAAP je predmet redovne godišnje revizije u tri sistemski značajne banke, u pogledu usklađenosti sa grupnim standardima i zahtjevima;
- u poziciji Izvještaja 2.4. - Nadzor i vlastita procjena ICAAP-a, u pogledu navođenja kako je organizovana i ko provodi procjenu ICAAP- a u banci, analizom odgovora banaka može se zaključiti da se ICAAP provodi u okviru organizacionog dijela za upravljanje rizicima, a i kod banaka kod kojih su uključeni i drugi organizacioni dijelovi krajnju operativnu odgovornost za ispunjenje ICAAP zahtjeva, odnosno za razvoj, implementaciju, izvršenje i održavanje ICAAP okvira ima organizacioni dio u čijoj je

nadležnosti upravljanje rizicima. Jedna banka je eksplicitno navela da je za potrebe QIS-a, procjena ICAAP-a provedena u organizacionom dijelu zaduženom za sredstva i plasmane, te da interni akt kojim se uređuje provođenje ICAAP-a još nije usvojen. Kod sistemski značajnih banaka - članica međunarodnih bankarskih grupa način organizovanja i procjene ICAAP-a je usklađen sa grupnim smjernicama i izračunima, vezanim za samoprocjenu adekvatnosti ICAAP-a. Iz načina na koji su banke opisale provođenje procjene adekvatnosti ICAAP-a od strane interne revizije, uslovno se mogu sistematizirati tri grupe: nije vršena procjena ICAAP-a, zahtjevi ICAAP-a se revidiraju segmentarno prilikom revidiranja pojedinačnih vrsta rizika i interna revizija provodi redovnu godišnju procjenu adekvatnosti ICAAP-a, sa ciljem procjene adekvatnosti upravljanja tim procesom, okvira apetita za rizik, upravljanja i mjerenja rizika i kapitala, strategije ICAAP procesa i izvještavanja, što znači sveobuhvatno (tri sistemski značajne banke). U skladu sa prethodno navedenim su i zaključci opisa rezultata izvršene provjere i preispitivanja ICAAP-a, uz navođenje sažetka nalaza i preporuka izvršene interne revizije ICAAP-a, jer su te tri banke i navele sažetak nalaza i preporuka, a ocjene ICAAP-a su zadovoljavajuće, kao i da su sve date preporuke implementirane. Te banke su prilikom navođenja samoprocjene interne revizije u pogledu adekvatnosti njihovog pregleda i ocjene sistema upravljanja rizicima i ICAAP-a, navele da:

- su zaposlenici interne revizije kompetentni u pogledu ocjene sistema upravljanja rizicima i ICAAP-a,
- su postojeći ljudski i tehnički resursi adekvatni za provođenje godišnjih revizija ICAAP-a,
- se postepeno podižu kompetencije i mogućnosti interne revizije da kvalitetno obavi zadatak u ovom segmentu.

3. Planovi za kapital

- U ovom dijelu Izvještaja, u okviru pozicije koja se odnosi na predviđanja i analize koje banka koristi u procesu planiranja kapitala, uzimajući u obzir strateški plan, operativni plan poslovanja, predviđene promjene profila rizika, rezultate ICAAP-a za prethodni period i dr., analizom dostavljenih podataka banaka (samo jedna banka nije navela odgovor) može se zaključiti da su navodi banaka zasnovani na planovima za održavanje adekvatnosti kapitala koji su zasnovani na važećoj Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti, pri čemu su pojedine banke navele da iste nisu prilagođavale u skladu sa nacrtima Odluka o ICAAP-u i izračunavanju kapitala banaka, odnosno da nisu uzeti u obzir efekti primjene novog regulatornog okvira. Banke su detaljno opisale procese planiranja kapitala, u pogledu odrednica, pretpostavki, povezanosti sa drugim planovima (strateškim i poslovnim) na nivou banke, odnosno podržavanju ciljeva poslovanja, faktora (interni i eksterni) koji utiču na potrebe povećanja kapitala banke i dr.

Analizom navoda banaka u pogledu razlika između planiranog apsolutnog iznosa i strukture regulatornog i kapitala koji je rezultat ICAAP-a, a kojima će banka pokriti značajne rizike u poslovanju za najmanje naredne tri godine može se zaključiti da većina banaka nije popunila navedenu poziciju ili nije adekvatno u skladu sa uputom za popunjavanje iste (uputile na interni akt kojim je uređena metodologija ICAAP-a, navele da nemaju dostupan izračun planiranog kapitala koji je rezultat ICAAP-a za naredne tri godine u skladu sa nacrtom Odluke o ICAAP-u u bankama, uopšteno navele da je kapital banke u prethodnom periodu veći od ciljanog zbog konzervativnosti i sl.). Ostale banke su navele usporedbu planiranih i ostvarenih veličina kapitala prema regulatornim zahtjevima i internim kapitalnim zahtjevima, sa pojašnjenjem odstupanja po pojedinim pozicijama, uz različit stepen detaljnosti. U poziciji Izvještaja u kojoj je trebalo navesti

planirani apsolutni iznos i strukturu regulatornog i kapitala koji je rezultat ICAAP-a, kojima će banka pokriti značajne rizike u poslovanju za najmanje naredne tri godine, samo je jedna banka detaljno opisala pozicije iz planova za regulatorni kapital i dostavila tabelarni pregled koji predstavlja projekciju kapitala koji je rezultat ICAAP-a. Ostale banke su odgovorile na uopšten način ili na način da upućuju na Tabelu 5. u dijelu 7. Izvještaja ili su dale jedinstven odgovor za cijeli dio Izvještaja – 3. Planovi kapitala ili nisu uopšte navele odgovor.

Te banke su na sličan način popunile i poziciju Izvještaja u kojoj je trebalo objasniti metodologiju planiranja kapitala, navodeći rezultate, i interne akte kojima je to uređeno. Karakteristični navodi ostalih banaka su: da će banka nakon stupanja na snagu nacrtu Odluka o UR i Odluka o ICAAP-u, revidirati i uskladiti kako interne akte, tako i metodologiju planiranja kapitala, sa istima; da se prilikom planiranja kapitala uzimaju u obzir tekuće stanje i očekivani uticaji predviđenih promjena u poslovanju i okruženju, te operativnom i finansijskom stanju banke, sadrži predviđanja potreba banke za kapitalom i njegovo očekivano stanje za period poslovanja za koji se radi; da su metodologije planiranja kapitala usklađene sa grupnim standardima i dr.

Na slične zaključke upućuje i analiza navoda banaka u poziciji Izvještaja u kojoj su banke trebale navesti najvažnije odrednice plana za kapital, obzirom da dvije banke nisu dale adekvatne odgovore u skladu sa uputom, a preostalih pet banaka, od kojih jedna iz grupe ostalih banaka, su sa različitim stepenom detaljnosti navele ključne smjernice, odnosno odrednice njihovih planova za kapital. Kao ključne odrednice planova kapitala ove banke su navele zadovoljavanje regulatornih zahtjeva, rast banke, uvažavanje zahtijevanog povrata od strane vlasnika banke i politike isplate dividende i dr.

Analizom opisanih metodologija testiranja otpornosti na stres i korištene scenarije, odnosno navoda banaka u vezi sa rezultatima provedenih stres testova može se zaključiti da su u osnovi samo dvije sistemski značajne banke odgovorile u skladu sa uputom za popunjavanje ove pozicije, pri čemu je:

- jedna od tih banaka navela da se uporedo vrši stres test kapitala koji je rezultat ICAAP-a (Stub 2) i stres test adekvatnosti kapitala (Stub 1), odnosno da godišnje provodi stres testiranje za pojedine kategorije rizika (poslovni rizik, rizik nekretina, tržišni rizik, finansijski rizik, kreditni rizik, te dostupna finansijska sredstva), a da konačni izlazni podaci rezultiraju adekvatnošću kapitala koji je rezultat ICAAP-a, odnosno sposobnošću preuzimanja rizika banke u kriznim situacijama, pri čemu je detaljno opisala i cjelokupni proces stres testiranja, uključujući i organizacijski aspekt;
- druga banka navela da procjenjuje otpornost banke prema određenom makroekonomskom scenariju, pri čemu se stres scenariji primjenjuju na kapitalne zahtjeve (npr. putem testiranja otpornosti rizikom ponderisane aktive na stres) i na regulatorni kapital (npr. putem testiranja otpornosti računa dobiti i gubitka i zadržane dobiti na stres), te da se testiranje otpornosti na stres vrši prema grupnoj politici i komponentama testiranja otpornosti na stres, pri čemu je ova banka detaljno navela da je zaključno sa prvim kvartalom 2017. godine provela sljedeće stres testove: kreditni stres test, uz primjenu četiri scenarija, sveobuhvatni stres test i FX stres test, koje je detaljno obrazložila i u pogledu korištenih scenarija, kao i prezentiranih rezultata.

Dvije banke su eksplicitno navele da nisu provodile stres testove, dok iz odgovora treće banke implicitno proizilazi da nije uspostavila metodologiju testiranja otpornosti na stres.

4. Utvrđivanje značajnih rizika

- U poziciji 4.1. ovog dijela Izvještaja – Rizici kojima je banka izložena ili bi mogla biti izložena, od sedam banaka koliko je dostavilo Izvještaj o primjeni ICAAP-a šest banaka (sve sistemski značajne banke) godišnje provode identifikaciju rizika, pri čemu su dvije banke navele da po potrebi vrše identifikaciju rizika i češće, dok je jedna banka iz grupe ostalih banaka navela da isto radi na kontinuiranoj osnovi. Banke koriste različite načine identifikacije rizika, tako su npr. četiri sistemski značajne banke navele da koriste i kvantitativne i kvalitativne elemente prilikom identifikacije rizika. Ostala karakteristična zapažanja prilikom analize podataka sistemski značajnih banaka su da je:
 - jedna banka generalno opisala proces upravljanja rizicima, bez navođenja konkretnog načina identifikacije rizika;
 - jedna banka navela da prilikom identifikacije rizika koristi i relevantni dokument EBA „Risk Dashboard“⁴;
 - jedna banka eksplicitno navela da prvobitno dobije od grupe preliminarnu listu rizika, a zatim grupa eksperata u banci tu listu ažurira, uzimajući u obzir portfolio banke, tržište na kojem posluje i poslovnu strategiju za narednu godinu, a kao rezultat navedenog je sveobuhvatna lista rizika koja je podijeljena u pet kategorija rizika: kreditni rizik (uključujući koncentracijski rizik), tržišni rizici, operativni rizik, rizici likvidnosti i ostali rizici;
 - jedna banka u navedenoj poziciji više fokusirana na metodologiju procjene vrsta rizika, a ne samu identifikaciju rizika, u okviru koje je navela da za svoje interne potrebe koristi procjenu materijalnosti rizika putem naprednih modela (IRB rejting alati, napredni VAR modeli), standardnih modela (nestatistički scoring alati) i ostalih metoda.
- U okviru pozicije Izvještaja u kojoj su banke trebale navesti sve rizike kojima je banka izložena ili bi mogla biti izložena, uključujući i definiciju određenog rizika i određene podskupine rizika, zaključci analize odgovora banaka daju se u sljedećem tabelarnom pregledu:

Tabela 1.

Rizik	Broj banaka koje su definisale navedeni rizik kao zaseban i/ili podskupinu rizika
Kreditni rizik	7
Tržišni rizik	7
Operativni rizik	7
Rizik likvidnosti	7
Koncentracijski rizik	7 (tri banke kao zaseban rizik, a ostale kao podskupina kreditnog rizika)
Kamatni rizik u bankarskoj knjizi	7 (tri banke kao zaseban rizik, a ostale kao podskupina tržišnog rizika)
Poslovni rizik	5 (tri banke prikazuju kao zaseban rizik, a ostale unutar grupe ostali rizici) ⁵
Reputacijski rizik	7 (dvije banke prikazuju kao zaseban rizik, a ostale banke kao podskupinu ostalih rizika, nefinansijskih rizika i operativnog rizika)

⁴ dio redovne procjene rizika koje provodi EBA, sumirajući glavne rizike u bankarskom sektoru EU, posmatrajući razvoj indikatora rizika među kreditnim institucijama u EU

⁵ dvije sistemski značajne banke nisu prikazale poslovni rizik kao rizik kojem su izložene

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
AGENCIJA ZA BANKARSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Rizik nekretnina	4 (jedna banka ga prikazuje kao zaseban rizik, a ostale banke unutar ostalih rizika) ⁶
Strateški rizik	4 (jedna banka isti prikazuje kao zaseban rizik, ostale banke prikazuju unutar ostalih rizika, nefinansijskih rizika i poslovnog rizika)
Makroekonomski rizik	5 (dvije banke prikazuju kao zaseban rizik, a ostale unutar ostalih rizika)
Rizik zemlje/države	5 (dvije banke prikazuju kao zaseban rizik, a ostale unutar ostalih rizika)
Rizik profitabilnosti	1

Kao ostale rizike, koji nisu navedeni u prethodnoj tabeli, banke su navele sljedeće: rizik unakrsnog jemstva, rizik finansijskih ulaganja, rizik kapitala, rizik finansijske poluge, sistemski rizik, rizik osiguranja, sektorski rizik, regulatorni rizik, rizik usklađenosti sa zakonskom regulativom i dr. Pri tome treba napomenuti da su neke banke kao podskupinu kreditnog rizika navele: rizik defaulta, rizik migracije, kreditni rizik druge ugovorne strane, rizik države i politički rizik, rizik namirenja, rezidualni rizik, kreditni rizik izazvan promjenama kursa valute, rizik udjela/učešća, rizik razrjeđivanja. Kao podskupinu tržišnog rizika navele su sljedeće rizike: valutni rizik, robni rizik, pozicijski rizik, rizik kamatne stope, rizik kreditne marže, rizik dionica/cijena, rizik volatilnosti, rizik hedge fondova, rizik alternativnih investicija, tržišni rizik koncentracije. Kao podskupinu operativnog rizika banke su navele pravni rizik, rizik eksternalizacije, rizik modela, regulatorni rizik, rizik usklađenosti, rizik ponašanja (uključujući nove proizvode), porezni rizik, operativni rizik povezan sa aktivnostima IT i cyber rizik, a kao podskupinu rizika likvidnosti banke: rizik likvidnosti finansiranja, tržišni rizik likvidnosti, rizik kratkoročne likvidnosti, rizik dugoročne likvidnosti, rizik unutardnevne likvidnosti, koncentracijski rizik likvidnosti i dr.

Vezano za navedeni pregled vrsta rizika, kao i podskupina u okviru pojedine vrste rizika potrebno je da banke provedu dodatne aktivnosti na usaglašavanju liste podskupina rizika u skladu sa definicijama datim u ZoB-u i nacrtu Odluke o UR.

- U okviru pozicije ovog dijela Izvještaja, u kojoj su banke trebale navesti interne akte kojima su definisale postupak identificiranja svih rizika kojima su izložene ili bi mogle biti izložene, uz izuzetak samo jedne sistemski značajne banke koja je navela da su interni akti u fazi izrade (planira se njihovo usvajanje do kraja 2017. godine), sve ostale banke su navele pregled internih akata kojima je definisan postupak identifikacije svih rizika.
- U poziciji Izvještaja 4.2. - Profil rizičnosti i značajnost rizika, banke su trebale opisati pristup pri utvrđivanju značajnosti rizika, pri čemu je većina sistemski značajnih banaka navela da se prilikom utvrđivanja značajnosti rizika koriste grupnim standardima ili koriste kombinaciju internog pristupa (baziranog na unaprijed identificiranim kvantitativnim parametrima na osnovu kojih se donosi kvalitativna ekspertna procjena značajnosti) i grupnih standarda. Jedna banka, iz grupe ostalih banaka, značajnim rizicima smatra one za koje se računa regulatorni kapital, a značajnost ostalih rizika utvrđuje analizom kvalitativnih i kvantitativnih informacija, a naročito stepena angažmana potrebnog za ovladavanje određenim rizikom. Analizom opisanih načina procjenjivanja faktora rizika može se uočiti da se jedna sistemski značajna banka koristi procjenom

⁶ Jedna sistemski značajna banka koristi naziv „objektni rizik“, koji definiše kao „potencijalni gubici koji proizlaze iz fluktuacija tržišne vrijednosti imovine u vlastitom portfelju banke“, dok druga koristi naziv „rizik gubitka usljed smanjenja vrijednosti imovine“

faktora rizika koju provodi grupa, a zasniva se na sistemu „semafora“, obezbjeđujući sažeti pregled u obliku matrice, a jedna banka iz grupe ostalih banaka faktore rizika procjenjuje analizom visine uticaja i frekvencije. Kod procjene faktora rizika, ostale banke koriste odgovarajuće kvantitativne i/ili kvalitativne pokazatelje, koji su sažeti u određene faktore procjene rizika, koji se dalje svrstavaju u jednu od kategorija rizika - nizak, srednje nizak, srednje visok ili visok. Da bi se definisala procjena određenog rizika, faktori rizika trebaju biti procjenjeni kroz perspektivu ponašanja faktora rizika (u prethodnom periodu, kao i procjene za budući period). Kategorizacija vrsta rizika između ovih kategorija treba odražavati ozbiljnost vrste rizika u odnosu na rizični profil banke. Dodijeljenim ocjenama se definiše profil rizika banke. Određivanje materijalnosti proizlazi iz tih ocjena, tj. vrste rizika ocijenjene kao "nizak" se smatraju nematerijalnim. Procjena materijalnosti rizika treba opisati metode mjerenja rizika, okvir za upravljanje i kontrolu i razmatranje u okviru ukupnog ICAAP okvira za sve vrste rizika.

- U poziciji 4.2. Izvještaja, u kojoj su banke trebale navesti značajne rizike i rizike koji nisu značajni, na osnovu njihovih odgovora u nastavku se daje tabelarni pregled liste značajnih rizika, uključujući i tretman u okviru ICAAP-a za svih sedam banaka:

Tabela 2.

Značajni rizici	Broj banaka koje su rizik ocijenile značajnim	Tretman u ICAAP-u	
		Kvalitativni (Da/Ne)	Kvantitativni (Da/Ne)
Kreditni rizik	7 banaka	1 banka Da, ostale Ne	7 banaka Da
Tržišni rizik	6 banaka, a 1 sistemski značajna nije navela	2 banke Da, 4 banke Ne	6 banaka Da
Operativni rizik	7 banaka	1 banka Da, 6 banaka Ne	5 banaka Da, 2 banke Ne
Rizik likvidnosti	6 banaka, a 1 sistemski značajna nije navela	6 banaka Ne	4 banke Da, 2 banke Ne
Rizik koncentracija	7 banaka	2 banke Da, 5 banaka Ne	5 banaka Da, 2 Ne
Kamatni rizik u bankarskoj knjizi	6 banaka, a 1 sistemski značajna nije navela	1 banka Da, 5 banaka Ne	6 banaka Da
Reputacijski rizik	3 sistemski značajne banke	2 banke Da, 1 banka Ne	1 banka Da, 2 banke Ne
Rizik profitabilnosti	1 sistemski značajna banka	Ne	Da
Rizik nekretnina	2 sistemski značajne banke	1 banka Da, 1 Ne	1 banka Da, 1 Ne

Vezano za podatke iz Tabele 2. treba napomenuti da su dvije sistemski značajne banke kao značajne rizike navele sve rizike koje su istovremeno prikazale na listi svih rizika kojima su banke izložene ili bi mogle biti izložene (veza sa podacima iz Tabele 1 iz Izvještaja o primjeni ICAAP-a), što nije adekvatan pristup, obzirom da su izjednačile sve rizike i rizike kod kojih je utvrđena značajnost, pri čemu kod izdvajanja internih kapitalnih zahtjeva nisu primjenile ispravan pristup, te u vezi sa navedenim potrebno je da banke primjene adekvatan pristup.

Dvije sistemski značajne banke su značajnost rizika ocijenile brojačno, navodeći ocjene od 1 do 4, pri čemu ocjena 4 predstavlja najznačajniji rizik. Preostale banke su značajnost rizika cijenile opisno, navodeći sljedeće: značajan, manje značajan, nematerijalan ili kao visoka, srednja i niska značajnost.

Analizirajući dostavljene podatke banaka o rizicima koji nisu značajni i pripadajuća obrazloženja, može se zaključiti da:

- četiri sistemski značajne banke nisu uopšte navele rizike koji nisu značajni, pri čemu nije dato obrazloženje za navedeno;
- od tri banke koje su navele listu rizika koje nisu ocijenile značajnim (od toga jedna iz grupe ostalih banaka), poslovni rizik, reputacijski rizik i rizik sekjuritizacije su navele dvije banke;
- rizik sekjuritizacije su navele dvije sistemski značajne banke, od kojih je jedna u obrazloženju navela da nema imovine koja je predmet sekjuritizacije i nije primjenjiv za banku, iz čega proizilazi da postoji kontradiktornost između datog obrazloženja i uvrštavanja navedenog rizika na listu rizika kojima je banka izložena ili bi mogla biti izložena. Druga banka je u obrazloženju navela da su faktori ovog rizika vezani za volumen, osjetljivost i volatilitnost, koji su ocijenjeni kao irelevantni, zbog čega je i samom riziku dat tretman da nije značajan. Navedena obrazloženja banaka i treman rizika sekjuritizacije treba biti posmatran u kontekstu da postojećim zakonskim okvirom nije propisan okvir za sekjuritizaciju;
- ostali rizici koje su navele banke su: kreditni rizik druge ugovorne strane, rizik nagodbe/namirenja, rizik transfera između država, rizik učešća u kapitalu u drugim valutama, rizik prilagođene vrijednosti kredita, tržišni rizik koncentracije, rizik premije na opciju koja nije u knjizi trgovanja, robni i FX rizik, rezidualni rizik, makroekonomski rizik, rizik učešća i dr., pri čemu data obrazloženja u pojedinim slučajevima nisu odgovarajuća i/ili proizilaze iz grupnih standarda koji ne moraju automatski biti primjenjivi za poslovanje banaka u BiH.

5. *Procjena značajnih rizika i određivanje internih kapitalnih zahtjeva (pojedinačno za svaki rizik)*

U ovom dijelu Izvještaja, banke su pripadajuće pozicije popunile uglavnom u skladu sa navedenim uputama u pogledu: metodologije procjene internih kapitalnih zahtjeva za pojedinačno navedene rizike, primjene standardiziranog pristupa u skladu sa nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka ili prilagodbe istog za potrebe ICAAP-a ili su u ICAAP-u koristile vlastite pristupe, sa objašnjenjima istih, uključujući i interne akte kojima je uređena ta metodologija, pretpostavke korištene u stres testiranju za svaki od pojedinačnih rizika i uključenje rezultata kod izračuna internog kapitalnog zahtjeva. Međutim, kod pojedinačnih banaka su konstatovane slabosti i nedostaci prilikom popune navedenih pozicija, od kojih je ključna da je jedna sistemski značajna banka izjednačila u potpunosti interni kapitalni zahtjev sa regulatornim kapitalom, pri čemu nije navodila razloge za navedeno, niti je za druge rizike koji nisu pokriveni propisanim kapitalnim zahtjevima u okviru Stuba 1 utvrdila, odnosno kvantificirala interni kapitalni zahtjev, niti u dijelu 5. Izvještaja, niti u Tabeli 4. dijela 6. Priloga 9. Pristup banke u načinu popune traženih podataka iz Priloga 9., ali i povezano sa odgovorima iz Priloga 8., ukazuju da banka nije adekvatno pristupila popuni traženih podataka, što potencijalno dovodi u pitanje da li je ICAAP uopšte uspostavljen na način kako je to predviđeno nacrtom Odluke o ICAAP-u. Postoji značajna slabost u pogledu dokumentovanja i opisivanja metodologije stres testiranja, korištenih pretpostavki i uključivanja rezultata istih u ICAAP, odnosno integritetnosti u izračun internih kapitalnih zahtjeva. Jedna banka iz grupe ostalih banaka je jasno navela da ne koristi stres testiranje za potrebe ICAAP-a zbog „visoke stope kapitala“.

Takođe, postoji nekonzistentost između iskazanih podataka o internim kapitalnim zahtjevima za pojedinačne rizike u dijelu 5. Izvještaja sa podacima iz dijela 6. Izvještaja – tabela 4. prilikom postupka upoređivanja.

Kod kreditnog rizika, kao dominantnog u poslovanju banaka, uočen je ujednačen pristup kod izračuna internog kapitalnog zahtjeva za ovaj rizik, u smislu korištenja modela zasnovanog na ključnim parametrima: PD, LGD, očekivani i neočekivani gubitak, CCF i dr., a kod tržišnog rizika VaR. Kod operativnog rizika koji je svojstven svim poslovnim aktivnostima banke i svim procesima, uočeno je da su tri banke, od kojih jedna iz grupe ostalih banaka, navele da su kod izračuna internih kapitalnih zahtjeva za operativni rizik u ovom Izvještaju primijenile pristup osnovnog pokazatelja, uz obrazloženje da je taj pristup propisan važećom Odlukom o minimalnim standardima upravljanja operativnim rizikom u bankama, jedna sistemski značajna banka standardizirani pristup u skladu sa metodologijom grupe, jedna sistemski značajna banka koristi interni model koji definiše odgovarajući „faktor skaliranja“, dok jedna sistemski značajna banka nije adekvatno objasnila ovaj dio, ali se iz tabele 4. u dijelu 6. Izvještaja može zaključiti da koristi pristup osnovnog pokazatelja.

Pored prikazanih internih kapitalnih zahtjeva pokrivenih Stubom 1, odnosno regulatornim kapitalom u dijelu Izvještaja 5. – Procjena značajnih rizika i internih kapitalnih zahtjeva pojedinačno za svaki rizik, od ostalih rizika, prikazani su interni kapitalni zahtjevi za: kamatni rizik u bankarskoj knjizi (četiri sistemski značajne banke), valutno inducirani kreditni rizik (dvije sistemski značajne banke), rizik profitabilnosti (jedna sistemski značajna banka) i ostali značajni rizici (pet sistemski značajnih banaka). Za pokriće tržišnog rizika likvidnosti niti jedna banka nije iskazala interni kapitalni zahtjev, odnosno obrazložile su da za isti ne vrše izračun u okviru ICAAP-a.

6. Postupak upoređivanja

- U ovom dijelu Izvještaja, koji u osnovi predstavlja sumiranje prethodnih dijelova Izvještaja na način da se kvantificiraju rezultati usporedbe svih internih kapitalnih zahtjeva za pokriće rizika, kao i da se navedu obrazloženja za identifikovane razlike između propisanog regulatornog kapitala i utvrđenog iznosa ukupnih internih kapitalnih zahtjeva, banke su trebale da, na osnovu i u skladu sa opisanim internim kapitalnim zahtjevima za pojedinačne rizike prema pozicijama 5. Izvještaja, sačine rezime internih kapitalnih zahtjeva i razlika za svaki pojedinačni rizik. Uočeno je da su banke na različit način postupile popuni tabele 4. iz dijela 6. Izvještaja, kao i da nijedna banka nije objasnila razlike između propisanog regulatornog kapitala i utvrđenog iznosa ukupnih internih kapitalnih zahtjeva (neke banke su u dijelu 5. Izvještaja za kreditni rizik dale pojašnjenje razlika). Jedna sistemski značajna banka nije iskazala utvrđene razlike u iznosima u tabeli 4. Izvještaja.
- Takođe, vezano za postupak usporedbe i podatke u tabeli 4. iz dijela 6. Izvještaja, pet banaka, od čega jedna iz grupe ostalih banaka, navele su da se iskazani podaci u tabeli odnose na finansijski datum 31.12.2016. godine, dok su ostale dvije sistemski značajne banke postupak usporedbe radile na način da je regulatorni kapital prema nacrtu Odluke o izračunavanju kapitala banaka iskazan na finansijski datum 30.09.2016. godine, a interni kapitalni zahtjevi na 31.12.2016. godine. Pri tome je jedna banka navela da je kod izračuna regulatornog kapitala prema nacrtu pomenute Odluke prihvatila podatak sa 30.09.2016. godine, što je bio predmet provedenog QIS-a za izračun kapitalnih zahtjeva za rizike pokrivene Stubom 1, jer je procijenila da nivo razlika sa 31.12.2016. godine nije značajan, te je interno utvrđene kapitalne zahtjeve sa 31.12.2016. godine poredila sa regulatornim kapitalom sa 30.09.2016. godine, što nije bilo predmet provjera za potrebe QIS-a. Druga banka je dala dva tabelarna prikaza izračuna, pri čemu je u prvom uporedila obje kategorije kapitala sa 30.09.2016. godine, a u drugom je iskazala regulatorni kapital

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
AGENCIJA ZA BANKARSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

sa 30.09.2016. godine, a interni kapitalni zahtjev sa 31.12.2016. godine, iz kojih je vidljivo da je razlika u izračunatoj stopi kapitala u skladu sa ICAAP-om na ta dva finansijska datuma značajna (cca.pet procentnih poena).

- Treba napomenuti da je tokom provođenja QIS-a, Agencija odgovorila na upite banaka vezano za dodatno pojašnjenje za finansijski datum usporedbe ove dvije kategorije kapitala, iz kojeg je bilo jasno da je moguće vršiti poređenje samo sa istim finansijskim datumom 31.12.2016. godine, a izuzeci mogu biti prihvaćeni ako banka ocijeni da su razlike na ta dva finansijska datuma nematerijalne.
- Takođe, neke od banaka su u postupku usporedbe koristile dvojni izračun prema regulatornim zahtjevima i prema važećem računovodstvenom okviru što su eksplicitno i navele, dok druge banke nisu navele objašnjenje koji pristup su primijenile.

Zbog svega naprijed navedenog, kao i zbog činjenice da je samo sedam banaka u sistemu dostavilo Izvještaje o primjeni ICAAP-a, konsolidirana tabela 4. koja je trebala da posluži kao osnov za izvođenje zaključka o efektima primjene ICAAP-a na bankarski sistem u FBiH, nije mogla biti prihvaćena kao reprezentativna.

Na osnovu iste, sačinjen je pregled razlika između regulatornog kapitala i internih kapitalnih zahjeva za tih sedam banaka u sistemu, na ukupnom nivou kako slijedi:

Tabela 3.

R.br.	Opis	Iznos u 000 KM
(1)	Ukupni regulatorni kapital u skladu sa nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka	1.909.261
(2)	Interni kapitalni zahtjev u skladu sa rezultatima ICAAP-a	2.187.328
(3)	Razlika (2) – (1)	278.067
(4)	Neto kapital u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti	1.482.927
(5)	Neto kapital na nivou bankarskog sistema FBiH u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti	2.140.399
(6)	% učešće (4)/(5)	69%

U nastavku se daje pregled razlika između regulatornog kapitala i internih kapitalnih zahjeva za tih sedam banaka u sistemu, prema pojedinačnim rizicima:

Tabela 4.

R.br.	Opis	Iznos u 000 KM		
		Regulatorni kapital u skladu sa nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka	Interni kapitalni zahtjev u skladu sa rezultatima ICAAP-a	Razlika
I	Rizici za koje se računaju minimalni kapitalni zahtjevi	1.908.748	1.901.073	(7.675)
(1)	Kreditni rizik	1.764.396	1.743.770	(20.626)
(2)	Tržišni rizik	19.427	51.209	31.782
(3)	Operativni rizik	124.925	106.094	(18.831)

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
AGENCIJA ZA BANKARSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

II	Rizici koji nisu u potpunosti pokriveni minimalnim kapitalnim zahtjevima	513	195.962	195.449
(5)	Kamatni rizik u bankarskoj knjizi	513	2.738	2.225
(6)	Ostali rizici	-	193.224	193.224
III	Rizici za koje se ne računaju minimalni kapitalni zahtjevi	-	82.132	82.132
IV	Vanjski faktori	-	8.161	8.161
V	UKUPNO	1.909.261	2.187.328	278.067

Iz tabelarnog pregleda je evidentno da je prema apsolutnom iznosu najveća razlika iskazana za tržišni rizik, kod kojeg je interni kapitalni zahtjev za 31.782 hiljada KM veći od regulatornog zahtjeva. Od navedenog iznosa najveća pojedinačna razlika se odnosi na jednu sistemski značajnu banku – 27.067 hiljada KM, koja je navela u obrazloženju u poziciji 5.3.2. Izvještaja da za izračun internog kapitalnog zahtjeva za tržišni rizik koristi interni model grupe.

Interni kapitalni zahtjev za kreditni rizik je za 20.626 hiljada KM manji od regulatornog kapitalnog zahtjeva, koji predstavlja neto efekat pojedinačnih razlika po bankama, od kojih je samo kod jedne sistemski značajne banke veći interni kapitalni zahtjev, kod dvije je manji, a kod ostalih su identični iznosi. Banka kod koje je iskazan veći interni kapitalni zahtjev, navedeno je obrazložila u poziciji 5.1 Izvještaja, na način da kod izračuna uključuje dodatak („Add – on“) za izloženosti prema vladi koje su prema regulatornom zahtjevu sa ponderom nula (uključuju stanje na računu rezervi kod CBBiH, kao i stanje dužničkih vrijednosnih papira FBiH i RS), a na osnovu grupnog rejtinga rizika države uzima se veći ponder prema rejtingu države BiH, a shodno tome je i različit izračun rizikom ponderisane aktive. Banke kod kojih su iskazani manji iznosi prema internom kapitalnom zahtjevu navele su obrazloženje u smislu drugačije primjene standardiziranog pristupa prema grupnoj metodologiji u segmentu izloženosti prema stanovništvu, gdje se ne primijenjuje automatski ponder od 75%, nego se izračun pondera rizika vrši prema IRB pristupu na nivou pojedinačne transakcije, uzimajući u obzir rejting klijenta, kolaterale i procjenjene parametre rizika. Kao posljedica navedenog je da će svaka transakcija imati drugačiji ponder rizika, te se prema ocjeni banke izračun prema IRB pristupu pokazao konzervativnijim u odnosu na standardizovani pristup. Vezano za primjenu tehnika umanjenja kreditnog rizika prema standardiziranom pristupu nekretnine nisu priznate, dok se prema IRB pristupu uzimaju u obzir.

Kod operativnog rizika interni kapitalni zahtjev je za 18.831 hiljada KM manji, a od navedenog iznosa na jednu sistemski značajnu banku se odnosi 15.884 hiljada KM, koja je navela u obrazloženju u poziciji 5.4.2. Izvještaja da koristi interni model grupe, a rezultat dobiven primjenom modela se koriguje sa rezervom, koja se definiše na rezultatima stres testiranja na nivou grupe i koja uvećava inicijalno procijenjeni iznos kapitala koji je rezultat ICAAP-a za pokriće operativnog rizika. Preostala razlika se najvećim dijelom odnosi na jednu sistemski značajnu banku, koja prilikom izračuna u ICAAP-u koristi standardizirani, a kod regulatornog kapitala je koristila važeći pristup osnovnog pokazatelja.

Kod izračuna internog kapitalnog zahtjeva za rizike koji nisu u potpunosti pokriveni minimalnim kapitalnim zahtjevima iz Stuba 1, od ukupne razlike najveći iznos se odnosi na ostale rizike - 193.224 hiljada KM, u okviru kojeg je jedna sistemski značajna banka iskazala najveći iznos – 169.322 hiljada KM, za koji je dodatnom provjerom uočeno da ne predstavlja kapitalni zahtjev, nego iznos rizične aktive za koju je banka izračunala dodatni kapitalni zahtjev za kreditni rizik, koji je greškom prikazala kao razliku. Ako se isključi navedeni iznos, na poziciji ostalih rizika bi bila iskazana razlika od 26.127 hiljada KM, koja je najvećim dijelom

iskazana od strane jedne sistemski značajne banke po osnovu uključenja dodatka za kreditni rizik na osnovu rezultata stres testova, dok druga banka nije navela na koje rizike se odnosi, nego ih je iskazala kao zbirni podatak za rizike koji nisu u potpunosti pokriveni minimalnim kapitalnim zahtjevima.

Razlika iskazana za rizike za koje se ne računaju minimalni kapitalni zahtjevi u iznosu od 82.132 hiljada KM, prema iskazanim podacima pojedinačnih banaka na dvije sistemski značajne banke se odnose najveći iznosi, a prema rizicima: rizik nekretnina, poslovni rizik, rizik finansijskih ulaganja, rizik udjela/učešća, FX rizik (otvorne pozicije) i inducirani rizik FX kredita.

Po osnovu vanjskih faktora jedna sistemski značajna banka je iskazala interni kapitalni zahtjev, koji se prema obrazloženju banke odnosi na efekte diverzifikacije i rezerve.

7. Planovi kapitala

- U ovom dijelu Izvještaja, tri sistemski značajne banke su neadekvatno popunile pripadajuće pozicije, pri čemu su dvije od tih banaka navele da isto nije primijenljivo, a jedna je dala obrazloženje da je plan kapitala banke zasnovan na važećoj regulativi, dok za potrebe ICAAP u skladu sa nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka nije izradila plan, dok je treća banka navela da je plan kapitala detaljno objašnjen u priloženom dokumentu. Četiri banke, od kojih jedna iz grupe ostalih banaka, su detaljno navele odrednice iz internih akata kojima su uredile planove kapitala.
- Vezano za tabelu 5. - Planiranje kapitala banke, dvije sistemski značajne banke nisu uopšte popunile podatke iz iste, dok je od preostalih pet banaka kod dvije banke uočena nepotpunost traženih podataka (nisu popunjeni podaci o planiranom raspoloživom kapitalu koji je rezultat ICAAP-a i planirani interni kapitalni zahtjev, što su obrazložile činjenicom da navedene kategorije nisu dio izrađenog plana kapitala banke), a tri banke su popunile sve podatke, od kojih je jedna banka iz grupe ostalih banaka navela iste iznose za kategorije planirani regulatorni i planirani raspoloživi kapital koji je rezultat ICAAP-a, što korespondira sa odgovorima koje je ta banka navela u Prilogu 8.

8. Plan mjera za poboljšanje ICAAP-a

- U ovom dijelu Izvještaja, sve banke su popunile pripadajuće pozicije Izvještaja, na način da su uglavnom dale jedinstven odgovor za cijeli dio Izvještaja, a ne na pojedinačne pozicije. Najčešće mjere koje su banke navele su sljedeće: uspostava adekvatnog ICAAP procesa i unapređenje pristupa za izračun internih kapitalnih zahtjeva; definisanje mjera i aktivnosti sa ciljem otklanjanja eventualnih nedostataka ICAAP-a; kontinuirano unapređenje ICAAP-a uglavnom u smislu korištenja iskustva grupe, te planirano izdvajanje za ostale značajne rizike 5-15% ukupnog regulatornog kapitala u skladu sa nacrtom Odluke o ICAAP-u; kvalitetnijeg provođenja stres testova, iniciranje aktivnosti na implementaciji ILAAP-a, unapređenje kvalitete podataka i korištenih modela za tržišni i rizik likvidnosti; podizanje svijesti unutar banke o važnosti primjene ICAAP-a i njegovog uticaja na druge procese u banci; prilagodba grupnih standarda i procedura regulativi u BiH, unapređenje sistemske podrške i kvaliteta podataka, uspostavljanje procesa stres testiranja za sve značajno materijalne vrste rizika i dr. Uočeno je da pojedine banke nisu adekvatno odgovorile i nisu slijedile upute za popunu, obzirom da nisu navele mjere za poboljšanje, već samo da su implementirane sve preporuke interne ili eksterne revizije (što nije bio predmet ove pozicije Izvještaja). Takođe, umjesto mjera jedna sistemski značajna banka je navela da nije bilo zahtjeva regulatora za unapređenje nedostataka ICAAP-a, što uopšte ne odgovara činjeničnom stanju, obzirom da još nisu u primjeni regulatorni zahtjevi iz segmenta ICAAP-a, nego

je banka koja primijenjuje ICAAP trebala da navede mjere koje je sama identificirala kao potrebe za poboljšanje.

9. Ostale informacije

- Vezano za ovaj dio Izvještaja, jedna sistemski značajna banka nije isti popunila, dok su ostale sistemski značajne banke pojašnjavale načine izvještavanja prema grupi, od kojih su dvije priložile dokument koji dostavljaju za potrebe izvještavanja o ICAAP-u na nivou grupe. Jedna banka iz grupe ostalih banaka je navela da u narednom periodu očekuje značajno unapređenje ICAAP procesa u odnosu na prvu primjenu za potrebe QIS-a.

7. ZAKLJUČAK

U okviru aktivnosti Agencije u postupku usklađivanja propisa sa EU regulatornim okvirom proveden je QIS u dijelu zahtjeva iz Stuba 2, u okviru kojeg je obuhvaćena i primijena novih regulatornih zahtjeva sadržanih u nacrtu Odluke o UR i Odluke o ICAAP-u. U provođenju QIS-a učestvovala su sve komercijalne banke u FBiH (ukupno 15 banaka).

Na osnovu provedene analize podataka koje su dostavile banke u okviru Priloga 8. i Priloga 9., te zapažanja i konstatacija u dijelovima 5. i 6. ove Analize, mogu se izvesti sljedeći zaključci:

- Zadovoljavajući je stepen i način uključenosti interne revizije u ocjeni sistema upravljanja rizicima u banci, što nije slučaj kod ocjene ICAAP-a, kao ni ocjene rada druge dvije kontrolne funkcije, na čemu u narednom periodu banke trebaju poduzeti dodatne aktivnosti u pogledu unapređenja istog.
- Banke su identificirale da postojeći stepen informatičke podrške procesima upravljanja rizicima, ICAAP-a i ILAAP-a nije adekvatan, te da će primjena novih regulatornih zahtjeva u navedenim procesima zahtijevati unapređenja i/ili prilagođavanja.
- U dijelu primjene novih regulatornih zahtjeva u upravljanju rizicima u bankama veći stepen pripremljenosti očekivano i logično su iskazale banke članice međunarodnih bankarskih grupa sa sjedištem u FBiH, obzirom na period i obuhvat primjene grupnih standarda i procedura, donesene interne akte kojim je uređen proces upravljanja rizicima, upostavljenu organizacijsku strukturu koja podržava primjenu tih akata, značajan transfer znanja i iskustava u primjeni regulatornog okvira za poslovanje i nadzor kreditnih institucija u EU. Međutim, i kod tih banaka u procesu usaglašavanja sa novim ZoB-om i podzakonskim okvirom koji je u procesu usaglašavanja sa Zakonom potrebne su dodatne aktivnosti na prilagodbi postojećeg okvira koji je uspostavljen na osnovu grupnih standarda propisima u FBiH, u rokovima propisanim za usklađivanje, ali i razumijevanja prirode i sadržaja novih regulatornih zahtjeva i pravilne interpretacije pretpostavki koje se koriste u grupnim standardima.
- Banke koje nisu članice međunarodnih bankarskih grupa, odnosno banke iz grupe ostalih banaka, su manje spremne za primjenu novih regulatornih zahtjeva u segmentu upravljanja rizicima, prvenstveno u segmentima koji se odnose na potrebne interne akte, procedure, upostavu odgovarajuće organizacijske strukture koja podržava integralan pristup upravljanju rizicima i efikasne procese na svim organizacijskim nivoima i svim poslovnim aktivnostima banke, kao i osiguravanje adekvatne informatičke podrške, te kvaliteta podataka koji se koriste u procesu upravljanja rizicima u svrhu sveobuhvatnog i pouzdanog izvještavanja o rizicima, kao osnova za donošenje adekvatnih i efikasnih poslovnih odluka koje doprinose stabilnom i dugoročno održivom poslovanju banke. Analizom odgovora banaka iz Priloga 8. može se uočiti da su i same banke prepoznale

segmente u kojima su potrebne dodatne aktivnosti, kako bi bile spremne za primjenu novih regulatornih zahtjeva u ovom segmentu, pri čemu će naravno sve banke tražiti odgovarajuća rješenja u skladu sa principom proporcionalnosti.

- Imajući u vidu broj banaka koji je bio spreman popuniti Izvještaj o primjeni ICAAP-a sa 31.12.2016. godine (sedam banaka od ukupno 15 u sistemu), kao i rezultate analize dostavljenih podataka u pripadajućim dijelovima Izvještaja (Prilog 9.), te njihovim povezivanjem sa odgovorima iz Priloga 8., može se generalno zaključiti da je u ovom segmentu značajno manji stepen pripremljenosti banaka, u ovom slučaju i sistemski značajnih, odnosno članica međunarodnih bankarskih grupa. U narednom periodu potrebne su dodatne aktivnosti banaka, kako bi se stepen pripremljenosti podigao na veći nivo, pri čemu je pozitivno to što je značajan broj banaka sam identificirao segmente u kojima su potrebna poboljšanja.

Uzimajući u obzir naprijed navedene zaključke, kao i pojedinačne komentare i zapažanja u pripadajućim dijelovima ove Analize, bilo bi sasvim opravdano i primjereno da banke, prvenstveno Izvještaje o primjeni ICAAP-a, dostave i sa 31.12.2017. godine, kako bi se mogao realnije i potpunije sagledati efekat primjene novih regulatornih zahtjeva u segmentima upravljanja rizicima i ICAAP-om, posmatrajući ih u kontekstu i povezano sa ostalim regulatornim zahtjevima sadržanim u nacrtima drugih Odluka iz Stuba 1 i 2, koje je pripremila Agencija.